

**”TOTA, KYLLÄHÄN SE ON NIIN-
KUN ÄÄRIMMÄINEN VOIMA-
VARA”**

Vapautuneiden vankien kokemuksia pari-
suhteen vaikutuksesta yhteiskuntaan integ-
roitumiseen

Milka Kumpu

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KUMPU, MILKA:

”Tota, kyllähän se on niinkun äärimmäinen voimavara”

Vapautuneiden vankien kokemuksia parisuhteen vaikutuksesta yhteiskuntaan integroitumiseen

Opinnäytetyö 72 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Toukokuu 2015

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa vapautuneiden vankien kokemuksia yhteiskuntaan integroitumisesta parisuhteen näkökulmasta tarkastellen. Opinnäytetyön ajatus syntyi harjoittelussa Tampereen Silta- Valmennus ry:n Kuntoutus- Sillassa, joka tarjoaa tukea päihdeongelmaisten sitouttamisessa rikoksettomaan ja päihteettömään elämään. Kiinnostus parisuhteen merkitykseen yhteiskuntaan kiinnittymisessä heräsi päihdeongelmasta kärsivien vapautuvien vankien kuntoutukseen tutustumisen yhteydessä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, onko parisuhteella vaikutusta vankien yhteiskuntaan integroitumisessa ja millä tavoin mahdolliset vaikutukset ilmenevät.

Tutkimus oli laadullinen, ja se toteutettiin yhteistyössä KRIS- Tampere ry:n kanssa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineisto koostui kuuden vapautuneen vangin haastattelusta. Litteroitu aineisto jäsenneltiin teemoittain. Teemoitettu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustulokset osoittivat parisuhteen merkityksen muuttuvan vangin integroitumisprosessin aikana. Suurin merkitys parisuhteella oli vangin vapautuessa. Vakaa parisuhde nähtiin tukea ja turvaa antavana tekijänä, joka edistää rikoksettomasta elämäntavasta luopumista. Lyhyet ja epävakaa suhteet nostivat puolestaan retkahtamisen riskiä. Myöhemmin siviilivuosina parisuhde vahvisti uuden minäkäsityksen ja identiteetin syntyä. Uusi identiteetti sai vangit tavoittelemaan tasapainoista parisuhdetta tulevaisuudessa. Suhdetta ei kuitenkaan nähty tulevaisuudessa merkittävässä roolissa yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että parisuhde vaikuttaa vapautuneen vangin yhteiskuntaan integroitumiseen. Parisuhteen osuus integroitumisessa kuitenkin vähenee siviilivuosien karttuessa. Tutkimusta voitaisiin jatkaa vertailemalla keskenään päihde- ja rikostaustaisen ja -taustattoman kumppanin tuen laatua yhteiskuntaan integroitumisessa.

Asiasanat: parisuhde, vapautunut vanki, yhteiskuntaan integroituminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KUMPU MILKA:

''After all, it is the ultimate resource''

Released Prisoners' Experiences of the Effect of Relationships on Integrating back into Society

Bachelor's thesis 72 pages, appendices 5 pages

May 2015

The purpose of this thesis was to collect information on how relationships affect prisoners when they are integrating back into society. The idea of thesis was born during practical training at Kuntoutus-Silta, which offers support for persons suffering from substance abuse problem and help them live without crime and intoxicants. The interest in the significance of a relationship in returning to society was born while working in rehab with prisoners who are suffering from substance abuse problem. The purpose of this thesis was to find out if the relationship has an impact on returning prisoners when they are integrating back to society and how this impact appears.

The research was qualitative and it was executed in collaboration with the registered association of KRIS-Tampere. The research method that was used was a half structured thematic interview. The data was collected by interviewing six released prisoners. The data were content-analysed.

The results showed that the meaning of relationship changed during a prisoner's integrating process. The significance of relationship was the largest when prisoners were returning to society. The steady relationship was seen as a factor that gave support and safety and that helped prisoners to recover from their criminal life. Short and unstable relationships were seen as a factor that increased the risk of getting back to criminal lifestyle. In later years relationships helped to strengthen prisoners' new self-image and new identity. The new identity motivated prisoners to pursue a steady relationship in the future. However, in the further future, relationships were not considered as a significant factor in integrating to society.

In conclusion it can be stated that relationships have an impact on prisoners who are returning to society. However, when time goes by in civilian life, the impact of relationships seems to decrease. The research could be continued by comparing the quality of support of a partner who has criminal history or the history of substance abuse and to a partner who has not.

Key words: relationship, released prisoner, integrating into society

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1	Lähtökohdat ja tarkoitus	7
2.2	Yhteistyötahona KRIS – Tampere ry.....	8
2.3	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	10
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	12
3.1	Rikoslaki perusoikeuksien suojana	12
3.1.1	Suomen vankeusjärjestelmä	15
3.1.2	Vankeudesta vapauteen	18
3.2	Yhteiskuntaan integroituminen	22
3.2.1	Syrjäytyminen yhteiskunnasta	22
3.2.2	Yhteisö muovaa identiteettiä.....	23
3.3	Parisuhde.....	25
3.3.1	Parisuhde osana hyvinvointia.....	26
3.3.2	Sosiaalisen vaihdon teoria.....	28
3.4	Rajattu viitekehys	30
4	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA AIHEESTA.....	32
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	35
5.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston kerääminen.....	35
5.1.1	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	35
5.1.2	Aineiston kerääminen.....	36
5.2	Tutkimusaineiston käsittely ja sisällönanalyysi.....	39
6	TUTKIMUSTULOKSET	41
6.1	Parisuhde vaarantaa raittiuden	41
6.2	Minäkäsitystä rakentamassa	45
6.3	Suhteen laatu korvaa määrän	49
7	YHTEENVETO JA POHDINTA	54
7.1	Yhteenveto tutkimustuloksista.....	54
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	57
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	68
	Liite 1. Teemahaastattelun runko	68
	Liite 2. Tutkimuslupahakemus	69
	Liite 3. Saatekirje	71
	Liite 4. Sopimus haastatteluun osallistumisesta	72

1 JOHDANTO

Viime vuosina lainrikkoajat ovat ylittäneet yhä useassa määrin median uutiskynnyksen. Yleinen näkökulma rikoksentekijöitä kohtaan on useimmiten syyllistävä, eikä rangaistusten ankaruutta koeta riittävänä. Yhteiskuntaan integroituminen voidaan nähdä turhana, sillä vankien kykyyn parantaa tapansa ei uskota. Kiinnittyminen yhteiskuntaan on kuitenkin mahdollista, mikäli yksilö on saanut ympärilleen ihmisiä, jotka tukevat muutosta ja auttavat arjen haasteissa. Yhteiskunnallisen keskustelun tasolla unohtammekin helposti yksilöiden ainutlaatuisuuden. Jokainen meistä haluaa tulla rakastetuksi.

Tutkimukseni lähtökohtana oli selvittää, onko parisuhteella vaikutusta vapautuvien vankien yhteiskuntaan integroitumisessa ja millä tavoin vaikutukset ilmenevät. Kiinnostus omaa aiheitani kohtaan nousi harjoittelustani Silta-Valmennuksella, joka kuntouttaa päihdeongelmaisia rikoksettomaan ja päihdeettömään elämään. Harjoittelun aikana minulle selvisi, että kuntoutujien väliset suhteet olivat kiellettyjä, koska niiden uskottiin haittaavan kuntoutumista. Harjoittelu sai minut pohtimaan, millainen merkitys parisuhteilla on päihdekuntoutuksen onnistumisessa. Päihdekuntoutujista erityisesti vapautuneiden vankien parisuhteet ja yhteiskuntaan sopeutuminen kiinnostivat minua. Halusin omassa opinnäytetyössäni selvittää, millaisia mahdollisia vaikutuksia parisuhteella olisi vankien yhteiskuntaan kiinnittymisessä.

Amerikkalaisten tutkimuksien mukaan hyvä parisuhde, työllistyminen, sekä rikos- ja rangaistusjärjestelmä ovat sidoksissa toisiinsa. Tutkijat ovat selvittäneet, että näiden kolmen tekijän samanaikaisuudella on positiivisia vaikutuksia vangin vapautumisessa. Parisuhteella ja työllistymisellä on todettu olevan keskinäinen riippuvuusyhteys yhteiskuntaan kiinnittymiseen ehkäisten sosiaalisia ongelmia. (Jones, Philipp, Schnur, Warland & Young, 2013, 1-5.) Mitä voimakkaammat siteet parisuhteeseen tai työhön ovat olleet, sitä vähemmän rikollisuutta ja poikkeavuutta on ilmennyt vangin elämässä (Kivivuori & Linderborg, 2009, 9).

Amerikkalaistutkijoiden löydöksistä huolimatta parisuhteen vaikutuksesta yhteiskuntaan integroitumiseen on erityisen vähän kotimaisia tutkimuksia. Vain muutamissa kotimaisissa tutkimuksissa on tutkittu sosiaalisten suhteiden merkitystä uusintarikollisuuden vä-

hentämisessä ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. (Karsikas, 2003; Kivivuori & Lindberg, 2009; Myllärinen 2011.) Parisuhteen sijaan tutkimukset ovat tarkastelleet integroitumista lähinnä perhesuhteiden näkökulmasta. Tarkoitukseni on avata omalla opinnäytetyölläni uudenlaista näkökulmaa integraatiota koskeviin tutkimuksiin ja keskusteluihin.

Tutkimukseni on laadullinen, sillä halusin antaa vangeille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan perusteellisesti ja omiin näkemyksiin perustuen. Tutkimukseeni osallistui kuusi henkilöä, joita haastattelin puolistrukturoitua teemahaastattelua hyödyntäen (ks. Liite 1). Saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Aineistosta esiin nousseet kolme pääteemaa sisälsivät portaittaisen aikajatkumon menneisyydestä tulevaisuuteen, vastaten monipuolisesti tutkimuskysymyksiini.

Aloitan opinnäytetyöni lähtökohtien ja työelämätahon esittelyllä. Työelämätahonani on KRIS- Tampere ry, joka toimii vapautuneiden vankien vertaistukiyhdistyksenä. Teoriaosuudessa käsittelen ensimmäisenä vankeja, avaten näin tutkimukseeni valikoituneen kohderyhmän taustoja. Siirryn rangaistusjärjestelmässä asteittain vankeudesta vapauteen. Yhteiskuntaan integroitumista käsittelen syrjäytymisen ja identiteetti muutosten näkökulmasta. Lopuksi avaan parisuhdekäsitteen hyvinvoinnin näkökulmasta ja esittelen lyhyesti sosiaalitieteisiin perustuvan sosiaalisen vaihdon teorian. Nivon teorian yhteen rajatun viitekehityksen avulla.

Teoriaosuuden lisäksi raportoin opinnäytetyössäni tutkimukseni kannalta aiheellisimpia tutkimuksia. Selostan tutkimukseni toteutuksen vaihe vaiheelta, edeten tulosten esittelyyn. Lopuksi teen yhteenvedon tuloksistani ja pohdin opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lähtökohdat ja tarkoitus

Opinnäytetyöni aihe kumpuaa harjoittelustani Tampereen Silta-Valmennus ry:n Kuntoutus-Sillassa, joka tarjoaa tukea päihdeongelmaisten sitouttamisessa rikoksettomaan ja päihteettömään elämään. Tutustuessani lähemmin päihdeongelmasta kärsivien vapautuvien vankien kuntoutukseen, kiinnostuin heidän sosiaalisista verkostoistaan ja näiden vaikutuksista kuntoutusprosessiin. Huomioni kiinnittyi erityisesti parisuhteisiin. Minua kiinnostikin tietää, millaisia mahdollisia vaikutuksia parisuhteella on vapautuneen vangin yhteiskuntaan kiinnittymisessä.

Tutkija Mirka Smolej (2005, 42) on koonnut tietoa yhteensä 253:sta rikosseuraamuksiin liittyvistä tutkimuksista, jotka toteutettiin ja raportoitiin ajanjaksolla 1994 -2004. Hänen mukaansa eräs silmiinpistävä puute laitosrangaistustutkimukseen liittyen oli ehdolliseen vankeusrangaistukseen kohdistuvan tutkimuksen vähäisyys (Smolej 2005, 42). Selvästi tärkeimpänä yksittäisenä tutkimuskohteena nähtiin vankilasta vapautuneiden jälkihuoltoon liittyvät aiheet, kuten yhteiskuntaan integroitumista selvittävät hankkeet, sekä vankilasta vapautuneiden vankien elinolojen selvittäminen ja seuranta (Smolej, 42). Vaikka Smolejn teettämästä tutkimuskatsauksesta on kymmenisen vuotta aikaa, vapautuvien vankien integroitumista koskeva tutkimus on ollut yhä vähäistä. Tutustuessani tarkemmin rikosseuraamusalalla julkaistuihin aineistoihin huomasin, että parisuhde osana integraatiota on saanut erityisen vähän huomiota osakseen. Tämä innoitti minua pohtimaan syvällisemmin yhteiskuntaan integroitumisen ja parisuhteen välistä suhdetta.

Tarkoituksenani on omalla opinnäytetyölläni tuoda esille parisuhteen mahdollisia merkityksiä vapautuvan vangin elämässä ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Tavoitteenani on saada vankien oma ääni kuuluvaksi ja tutkia parisuhdetta heidän omaan kokemusmaailmaansa pohjautuen. Halusin tarkastella tutkimuksessani ensisijaisesti vangin ja kumppanin keskinäisen suhteen vaikutusta integroitumiseen. Tästä syystä olen rajannut tutkimukseni koskemaan parisuhdetta lapsi- ja perhesuhteiden tarkastelun sijaan.

2.2 Yhteistyötahona KRIS – Tampere ry

Pohtiessani sopivaa yhteistyötahoa opinnäytetyölleni, olin yhteydessä entisen harjoittelu-paikkani Kuntoutus- Sillan ohjaajaan Katri Niemeen. Keskustellessamme tutkimukseni lähtökohdista ja pohtiessamme parasta mahdollista tutkimusotantaryhmää Katri ehdotti, että ottaisin yhteyttä KRIS- Tampere ry:ssä vankilatyön toiminnanjohtajana työskentelevään Päivi Peltolaan.

KRIS-Tampere ry on yhdistys, joka tähtää vankilasta vapautuvien vankien auttamiseen päihde – ja vankilakierteestä takaisin yhteiskuntaan vertaistukiperiaatteen avulla. (KRIS-Tampere 2015.) Tavoitteena on edistää lainrikkojataustaisen henkilön elämänhallintaa ja yhteiskuntaan osallistumista, sekä katkaista rikollisuutta ylläpitävä syrjäytymiskehitys. Yhdistys toimii puolueettomana ja aatesuunnista riippumattomana itsenäisenä paikallisjärjestönä, joka polveutuu laajemmasta kontekstista, KRIS-Suomesta. KRISin toiminta perustuu neljään periaatteeseen, joita ovat päihdeettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus (KRIS- Tampere ry ja Mikä KRIS on? 2015).

KRISin toiminta aloitettiin Suomessa vuonna 2001. Tuolloin se toimi nimellä Rikollisten Relevanssi Yhteiskunnassa – RRY. Nimi oli suora käännös perustajamaan Ruotsin nimestä K.R.I.S – Kriminellas Revansch i Samhället. Vuonna 2003 yhdistys muutti nimensä KRIS- Suomi ry:ksi ja se alkoi saada tukea Raha-automaattiyhdistykseltä (RAY) ja Kriminaalihuollontukisäätiöltä (KRITS). Toiminnan kasvaessa KRIS rantautui lopulta Tampereelle vuonna 2004. Yhdistys aloitti toimintansa Pispalassa, josta se siirtyi muutamaa vuotta myöhemmin keskustaan nykyiselle sijainnilleen Aleksanterinkadulle. (Historia 2015).

KRISin ainutlaatuisuus järjestökentässä perustuu sen jäsenistöön, joka koostuu lähes yksinomaan entisistä päihdeongelmaisista rikollisista. Jokainen KRISillä toimiva tukihenkilö on vankilataustansa myötä kokenut vapautumisen ja rikoksettomaan elämään sitoutumisen haasteet. Järjestössä työskentelevät henkilöt tarjoavatkin vertaistukeaan, tietoaan ja kokemuksiaan vapautuville vangeille. Tuki alkaa heti ensimmäisestä vangin yhteydenotosta, jatkuen vankeusajasta aina vapautumiseen ja vapautumisen jälkeisiin hetkiin saakka. (Historia 2015, Mikä KRIS on? 2015).

KRIS-Tampere ry:n toiminta jakautuu vankilatyöhön, avotyöhön ja erityisnuorisotyöhön. Vankeusaikana toteutettava vankilatyö tarjoaa muun muassa palveluohjausta ja neuvontaa tukitapaamisten muodossa. Henkilökohtaisten tukitapaamisten tarkoituksena on tukea vangin muutosprosessia ja antaa informaatiota vapautumiseen liittyvissä asioissa. Tämän lisäksi vankilatyö sisältää tuetun asiointiloman ja lomatuon mahdollisuuden, joka voi tarkoittaa esimerkiksi kuljetusta vankilasta lomalle ja takaisin, sekä tukea loman aikana. Tukien intensiivisyydellä pyritään vaikuttamaan uusintarikollisuuteen ja rikollisuutta ylläpitävän elämäntapojen vähentämiseen. (Vankilatyö 2015). Kylmäkosken vankilassa on myös mahdollisuus osallistua vapauteen valmentavalle kurssille (VAPARI), sekä päihde- ja teettömiin teemaryhmiin. Vankeusaikaan kohdistuvaa vankilatyötä tehdään ensisijaisesti Kylmäkosken, Satakunnan Huittisten ja Köyliön osastoilla, sekä Vilppulan vankilassa. (Vankilatyö 2015.)

Vapautuneelle vangille KRIS tarjoaa tukea avotyön merkeissä. Avotyötä tehdään KRIS-Tampere ry:n toimintakeskuksessa. Monipuolinen yhteistyökumppanuus ja verkostoyhteistyö mahdollistavat ohjelmaa vertaistukityöstä aina kuntouttavaan työtoimintaan, sekä toiminnallisiin harrastus- ja vapaa-ajantoimintoihin saakka. (Avotyö 2015.) Vangilla on myös vapautuessaan mahdollisuus saada KRISin tukihenkilö noutamaan hänet vankilan porteilta. Tämän lisäksi KRIS järjestää valvottuja koevapauksia vangeille, jotka voidaan suorittaa yhdistyksen keskuudessa. Koevapauden suorittaminen vertaistuen avulla tukee päihde- ja rikoksettomuutta, sekä edistää myönteistä kiinnittymistä yhteiskuntaan. Vertaistuen hyödyntäminen madaltaa kynnystä tukeutua myös muiden sosiaalialalla toimivien ammattihenkilöiden palveluihin. (Vankilatyö 2015.)

Vankila – ja avotyön lisäksi KRIS-Tampere ry tarjoaa nuorisotyötä 15- 25- vuotiaille päihde- ja rikoskierteessä oleville nuorille. KRIS-erikoisnuorisotyö perustuu vertaistuen voimaan. Tavoitteena on tukea ja ennaltaehkäistä päihde- ja rikoksettomuutta luoden nuorelle tavoitteita vastuullisemmasta elämäntavasta. (Erityisnuorisotyö 2015.) Yksilöllisen palveluohjauksen avulla pyritään hahmottamaan nuoren tilanne kokonaisvaltaisesti ja tarjoamaan tälle henkilökohtaisesti räätälöityä apua. Nuorille suunnatut vapaa-ajantoiminnot, kuten järjestetyt peli-illat ja monipuoliset liikuntavuorot, auttavat parantamaan arjenhallintaa ja tuomaan sisältöä arkeen. (Erityisnuorisotyö 2015, Vapaa-ajan toiminta 2015.)

KRIS-Tampere ry:n yhtenä tavoitteena on kehittää ja täydentää vapautuvien vankien jälkihuoltoa, vapautumisen suunnittelua, sekä yhdyskuntaseuraamustyön kokemusasiantuntijuutta. (Lindström & Kumlander 2014, 96.) KRISin toteuttama Valmiuksia siirtyä työelämään (VST III) – hanke on kuntoutusta ja elämänmuutosta tukeva projekti. Tavoitteena on tarjota vangeille ja muille lainrikkojataustaisille, sekä päihdeongelmasta toipuville yksilöllistä tukea ja edistää heidän pääsyä avoimille työmarkkinoille. (Valmiuksia siirtyä työelämään 2015.) Hanke on Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen (ELY) rahoittama, jolla mahdollistettiin n. 40 rikos- tai päihdetaustaisen henkilön kohentuva työllistymismahdollisuus vuonna 2012. Henkilöt olivat sijoittuneet hankkeen avulla työharjoitteluihin ja ammattikoulutuksiin, mutta myös tuettuun - ja palkkatyöhön. (VST II-vuosiraportti 2012, 4-8.) Oman toiminnan lisäksi KRIS tarjoaa palveluitaan Tampereen kaupungin sosiaali – ja terveystaloukselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Tällaisia palveluita ovat muun muassa viiden tunnin päihdehuoltojakso, tuettu asuminen, rikosseuraamusasiakkaiden tukiohjelma ja rangaistuksenaikainen välikuntoutus. (Jokinen & Päivärinta 2012, 23.)

2.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänäni on kartoittaa vapautuneiden vankien kokemuksia yhteiskuntaan integroitumisesta parisuhteen näkökulmasta tarkastellen. Haluan tutkimuksessani selvittää, onko parisuhteella vaikutusta vankien integroitumisessa ja millä tavoin mahdolliset vaikutukset ilmenevät.

Keskityn tarkastelemaan opinnäytetyössäni Tampereen seudulle vapautuneiden vankien kokemuksia parisuhteen vaikutuksesta integroitumisessa. Kaikki tutkimukseeni osallistuvat henkilöt ovat KRIS-Tampere ry:n piiristä. Aloitan opinnäytetyöni teoriaosuuden rikollisuuden määrittelyllä, edeten rangaistusjärjestelmän esittelyssä ankarimmasta lievimpään. Yhteiskuntaan integroitumista tarkastelen syrjäytymisen näkökulmasta ja pohdin yhteisön merkitystä oman identiteetin kehittymisessä. Käsittelen parisuhdetta hyvinvoinnin näkökulmasta ja esittelen lopuksi sosiaalitieteisiin perustuvan sosiaalisen vaihdon teorian osana vankien parisuhdekäyttäytymistä. Nivon teoriaosuudet yhteen rajatun viitekehksen kautta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Vaikuttaako parisuhde vapautuneen vangin yhteiskuntaan integroitumiseen?
2. Millä tavoin mahdolliset vaikutukset ilmenevät?

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Historian saatossa rikollisuutta on ilmennyt universaalisti ympäri maailman. Määritelmään teon rikollisuudesta ovat vaikuttaneet muun muassa erilaiset kulttuurit, vallitsevat arvot ja moraalikäsitteet, sekä aikakausien tuomat muutokset yhteisön laatimissa normeissa. Rikoksen tekijänä on pidetty henkilöä, jonka käyttäytymistä ohjaavat merkitykset ovat olleet ristiriidassa yhteiskunnan kanssa. Rikoksia on kutsuttu sopimuksenvaraisiksi, sillä yhteiskunnan reaktio ei ole kohdistunut samanlaisena kaikkiin rikosentekijöihin. (Haapasalo 2008, 15–16; Luukkala 2007, 9; Myllärinen 2011, 20.) Jotta turvallinen ja järjestäytynyt yhteiselämä on kyetty turvaamaan, on tarvittu selkeää määritelmää rikollisuudelle, rikosoikeudelle ja rangaistusjärjestelmälle. (Lappi-Seppälä 2006, 68.)

3.1 Rikoslaki perusoikeuksien suojana

Matti Laine on Kriminologian ja rankaisun sosiologia - teoksessaan määritellyt rikoksen ja rikollisuuden tarkoituksellisenä tekona, joka rikos- tai muussa lainsäädännössä määritellään rangaistavaksi ja johon valtiolla on rankaisuoikeus. Tällaista määritelmää kutsutaan legaaliseksi. Laineen mukaan viime kädessä rikoslaki määrittelee rikollisuuden ja määrää, kuka on rikollinen. (Laine 2014, 34–35.) Lakia kuitenkin ohjaavat yleiset arvot, kuten kohtuus, humanisuus ja ihmisarvoinen kohtelu, sekä joukko ennalta määrättyjä kriminalisointiperiaatteita. Näiden mukaan rikosoikeudellista käyttöä tulee rajoittaa pienimpään perusteltavissa olevaan minimiin. Tämän lisäksi rikoslain mukaisesti määrättyjen rangaistusten saavuttamisen myötä syntyvien etujen tulee olla niiden tuottamia haittoja suuremmat. Näin ollen rikoslain tavoitteena ei ole toimia sovittajana ja moraalisen itseisarvona, vaan edistää elämän laatua, hyvinvointia, sekä turvallisuutta. (Lappi-Seppälä 2006, 64–69.)

Vuonna 2010 Suomeen syntyi uusi rikosseuraamusalan viranomaisen Rikosseuraamuslaitos. Se koostuu Rikosseuraamusvirastosta ja sen alaisena toimineista Vankeinhoitolaitoksesta ja Kriminaalihuoltolaitoksesta. (Rikosseuraamuksen tilastollinen vuosikirja 2014.) Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva vankeusrangaitusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, jonka toiminta on sää-

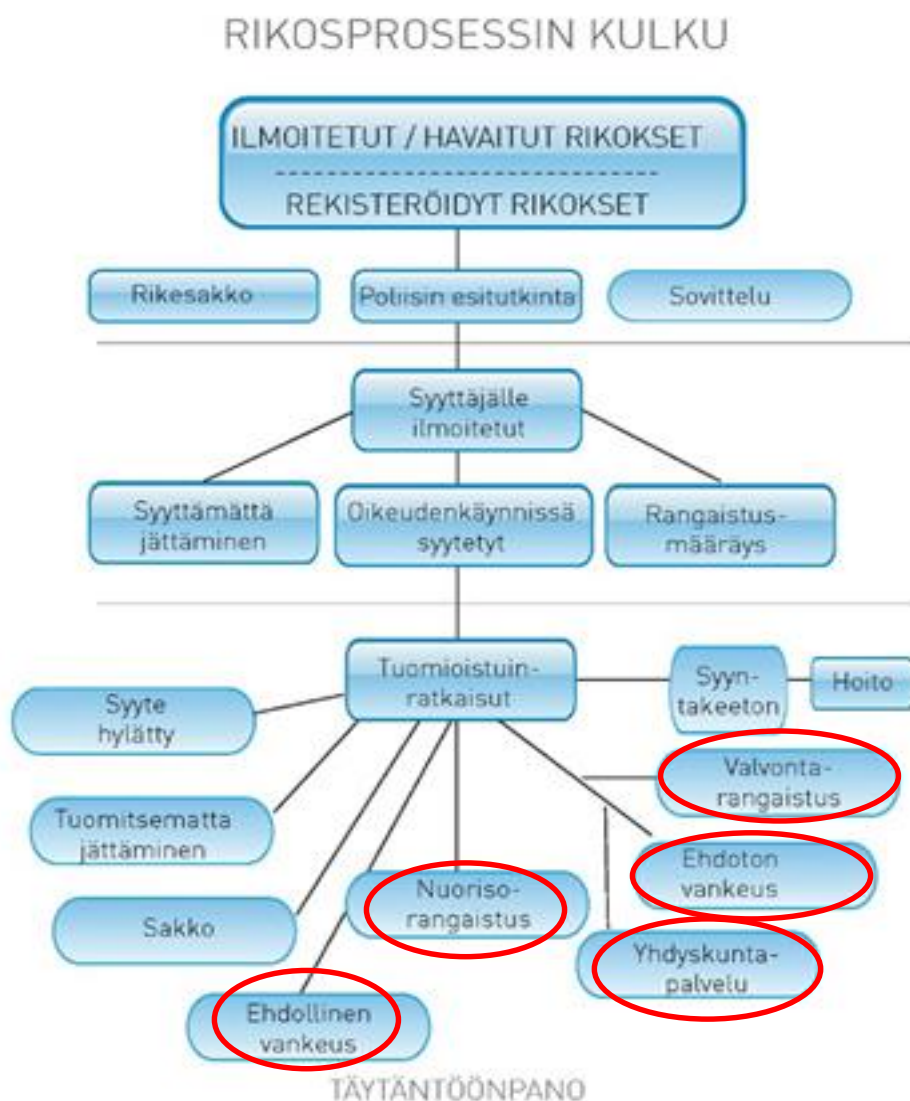
detty laissa (Rikosseuraamuslaitos 2013). Sen perustehtävänä on rikosoikeudellinen täytäntöönpano, mikä käsittää tuomitun rangaistusajan suunnittelun, seuraamuksen toimeenpanon, sekä vapautumisvaiheen. Rikosoikeudellisen täytäntöönpanon lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen keskeisenä tavoitteena on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta ylläpitäen laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Toimintaa ohjaavat eettisesti tärkeäksi koetut arvot (ks. Kuvio 1). (Rikosseuraamuslaitos 2013 ja Arvot 2014.) Rikosseuraamuslaitos pyrkii omalta osaltaan myötävaikuttamaan uusintarikollisuuden vähentämiseen. Rangaistusaika pyritään suunnittelemaan siten, että tuomitulla on mahdollisuus kehittää valmiuksiaan rikoksetonta elämää varten.

KUVIO 1. Rikosseuraamuslaitoksen strategia vuosille 2011–2020 (Rikosseuraamuslaitos 2014)

Jokaisella on oikeus elämään, koskemattomuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Nämä oikeudet taataan Suomen perustuslaissa. Rikosoikeudellinen järjestelmä suojaa yksilön vapautta ja autonomian toteutumista rikoslain nojalla. Se huolehtii toiminnan lainmukaisuudesta ja oikeuden noudattamisesta. (Arvot 2014.) Rikoslain mukaisesti lainrikkomisesta seuraa rangaistus. Päärangaistustylajeja ovat rikesakko, sakko, yhdyskuntapalvelu, sekä ehdollinen ja ehdoton vankeus. Tämän lisäksi on olemassa nuorisorangaistus alle 18-vuotiaana tehdyille rikoksille. (Lappi-Seppälä 2006, 88–89.)

Avaan seuraavassa opinnäytetyöni teoriaosuudessa tarkemmin Suomen rikosoikeudellista rangaistusjärjestelmää. Järjestelmän yksinkertaistamiseksi olen havainnollistanut rikosprosessin kulkua kuviolla, josta on nähtävillä rikosprosessin asteittainen eteneminen (ks. Kuvio 2). Koska tutkimuskohteekseni valikoituivat vangit, käsittelen opinnäytetyöni seuraavissa kappaleissa sellaisia tuomioistuimen ratkaisuja, jotka liittyvät olennaisesti haastateltavieni taustoihin ja siten omaan työhöni. Olen rengastanut valintani alla olevasta kuviosta punaisella (kuvio 2). Aloitan tuomioistuimen rankaisusta ankarimmalla, ehdottomalla vankeusrangaistuksella, edeten järjestelmällisesti rangaistuksen vakavuusasteikolla ankarimmasta lievimpään.

KUVIO 2. Rikosprosessin kulku oman opinnäytetyön näkökulmasta tarkasteltuna (Rikosseuraamuslaitos 2014, muokattu)

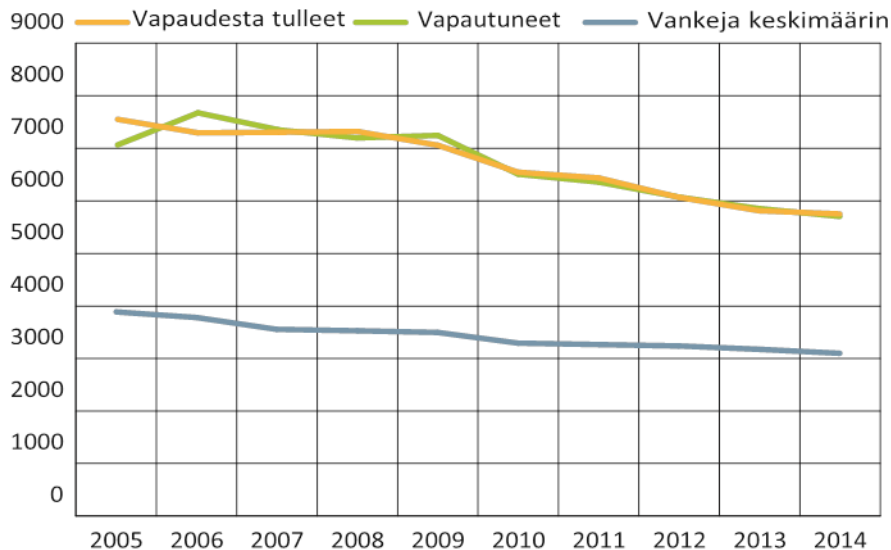
3.1.1 Suomen vankeusjärjestelmä

Voimakkaimmin valtio voi puuttua kansalaisen koskemattomuuteen vankeusrangaistuksella. Tästä syystä se on maamme rangaistusjärjestelmän ankarin rangaistuskeino. (Näkki 2006, 28.) Vankila on syntynyt alun perin vaihtoehtona kuolemanrangaistukselle, syrjäyttäen samalla muut ruumiilliset rangaistusmenetelmät. (Laine 2014, 330, 397.) Nykyaikainen vankila on saanut muotonsa 1800-luvun vaihteessa, jolloin se on muuttunut laitostetummaksi. Tuolloin myös Suomen vankeinhoito-oloja ja rikosoikeudellista järjestelmää on uudistettu perusteellisesti. (Laitinen 2002, 294.) Vankeuden tavoitteena on ollut alkuun vangin parantaminen ja sopeuttaminen yhteiskuntaan rikollisen parantamiseen tähtäävään progressiivisjärjestelmän avulla. (Lappi-Seppälä 2006, 95.) Vankila on kuitenkin aikojen saatossa kokenut lukuisia sisällöllisiä uudistuksia. Progressiivisjärjestelmän parannustavoitteen sijaan vankien laitosoloja on pyritty muuttamaan yhteiskunnassa vallitsevien olojen mukaisiksi. (Lappi-Seppälä 2006, 95.)

Yksilö voidaan tuomita vankeusrangaistukseen Suomen rikoslain mukaisesta rikoksesta. Vankeusrangaistus tuomitaan joko elinkautisena tai määräaikaisena. (Linderborg 2009, 187.) Erityisen törkeästä rikoksesta kuten murhasta, voidaan tuomita elinkautiseen vankeuteen. Elinkautisesta on mahdollista päästä ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan 12 vuoden vankilassaoloajan jälkeen, tai vapautua tasavallan presidentin armahduksella. Yleensä vankeusrangaistus tuomitaan määräaikaisena, jonka vähimmäispituus on 14 vuorokautta ja enimmäismäärä 12 vuotta. Yksittäisten rikossäännösten rangaistusasteikot sijoittuvat näiden rajojen sisälle. Ne eivät kuitenkaan sisällä useammasta rikoksesta tuomitun vankeusrangaistusta, joka voi enimmillään olla 15 vuotta. (Lappi-Seppälä 2006, 108–109; Linderborg 2006, 189.)

Määräaikaiset vankeusrangaistukset jaetaan ehdottomiin ja ehdollisiin tuomioihin. Ehdottoman vankeusrangaistukseen vaikuttavat rikoksen vakavuus, tekijän aiemmat rikokset, sekä rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys. Yleisen periaatteen mukaan yli kahden vuoden vankeusrangaistus suoritetaan vankilassa. (Linderborg 2009, 187; Näkki 2006, 18.) Ennen vuoden 2006 lakiuudistusta laissa oli määräykset myös nuorisovankilasta. Erilliset säännökset korvattiin yleisluontoisemmalla ohjeistuksella, jonka mukaan alle 18-vuotiaat vangit tulee pitää erillään aikuisista vangeista, mikäli vangin etu ei muuta vaadi. Pääsääntöisesti nuoret vangit sijoitetaan yhä omaan laitokseen. (Lappi-Seppälä 2006, 100.)

Suomen vankiluku kääntyi kasvuun 2000-luvun alussa ja saavutti huippunsa vuosikymmenen puolivälissä. Vuonna 2014 vankien päivittäinen keskimäärä on kuitenkin pudonnut viidenneksen vuoteen 2005 verrattuna (kuvio 3). Kuvion 3 tarkempi tarkastelu osoittaa vapautuneiden ja vapaudesta tulleiden vankien määrän vähentyneen. Suhteessa Suomen asukaslukuun vankien määrä on edelleen Euroopan pienimpiä. (Vangit 2015.)

KUVIO 3. Vuoden aikana vapautuneet ja vapaudesta tulleet vangit, sekä vankien keskimäärä vuosina 2005–2014 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2014)

Vuoden 2014 lopussa maassamme oli yhteensä 26 vankilaa. Vankilat on jaettu kahteen eri laitostyyppiin: suljettuihin ja avolaitoksiin. Vankipaikoista peräti 69 % oli suljetuissa laitoksissa ja loput 31 % avovankiloissa tai avovankila-osastoissa. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2014, 15.) Pääsääntöisesti vankeusrangaistus alkaa suljetussa laitoksessa. Tuomittu voidaan kuitenkin sijoittaa avovankilaan, mikäli suoritettava on enintään vuoden vankeusrangaistus. Edellytyksenä on tämän lisäksi tuomitun soveltuminen avolaitosoloihin, sekä sitoutuminen päihitteettömyyteen ja sen valvontaan. Avovankilassa vankien on mahdollista liikkua ja oleskella vapaammin. Konkreettinen ero suhteessa suljettuun laitokseen on se, ettei avolaitoksessa ole muureja tai aitoja. Karkaaminen on kuitenkin harvinaista ja luvatta poistunut vanki palautetaan suljettuun laitokseen suorittamaan rangaistustaan. (Lappi-Seppälä 2006, 100; Lindborg 2009, 188; Myhrberg 2002, 58.)

Suljetuissa vankilalaitoksissa on kolme perustavoitetta, jotka huomioidaan vankeusrangaistuksen aikana. Kaikille vangeille tulee laatia erillinen rangaistusajansuunnitelma,

joka sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, rangaistusajan toiminnasta, sekä vapautumis - ja valvontasuunnitelman. Tämän lisäksi vangin yksilölliset ominaisuudet ja osallistumisvelvollisuus tulee huomioida osastolle sijoittamisen yhteydessä. Osallistumisvelvollisuudella tarkoitetaan vangin rangaistusaikaista velvollisuutta tehdä työtä työaikana, osallistua koulutukseen tai muuhun rangaistuslaitoksen hyväksymään ja järjestämään toimintaan. (Myhrberg 2002, 61.) Kolmen perustavoitteen tarkoituksena on tukea vangin hyvinvointia ja mahdollisuuksia selviytyä yhteiskunnassa vankeuden jälkeisenä aikana. Vangin sijoituksessa on otettava huomioon myös vankilan turvallisuuteen ja järjestykseen liittyvät kysymykset, sekä rikollisen toiminnan estäminen. (Lappi-Seppälä 2006, 98; Linderborg 2009, 188; Näkki 2006, 18.)

Suljetussa laitoksessa on toiminnoiltaan ja valvonnan asteeltaan erilaisia osastoja. Sopimusosastoiksi kutsutaan vankilan päihteettömiä osastoja, joissa vangin tulee sitoutua päihteettömyyteen ja päihteiden käytön valvontaan. Vangin on myös osallistuttava osaston järjestämään toimintaan. Vanki, joka rikkoo sitoumuksensa, poistetaan osastolta. (Linderborg 2009, 189.) Sopimusosastojen lisäksi Rikosseuraamusviraston päätöksellä on mahdollista perustaa vankilaan muusta laitoksesta eristetty varmuusosasto. Varmuusosastolla vankilan ulkopuolisten yhteyksien ja vankien valvonta on erityisen tarkkaa. (Myhrberg 2002, 59.) Osastolle voidaan sijoittaa vanki, jonka epäillään syyllistyneen huumausainerikoksen edistämiseen tai törkeään huumausainerikokseen vankeuden aikana. Vanki on myös mahdollista sijoittaa varmuusosastolle oman turvallisuutensa vuoksi, tai tämän vaarantaessa laitoksen turvallisuuden vakavasti. Tällä hetkellä varmuusosastoja on Suomessa käytössä kaksi, jotka sijaitsevat Riihimäen ja Turun vankiloissa. (Linderborg 2009, 189.)

Valvontarangaistus sijoittuu ankaruudeltaan ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntapalvelun välille. Tuomittu henkilö asuu kodissaan, mutta häntä valvotaan sähköisesti teknisin välinein. Valvontarangaistus voidaan määrätä enintään kuuden kuukauden mittaiseksi, mikäli sen katsotaan edistävän rikoksenteikijän sosiaalista selviytymistä ja ehkäisevän uusintarikollisuutta. Viranomaiset valvovat rangaistuksen suorittamista ennalta ilmoittamattomin valvontakäynnein käymällä tuomitun asunnossa. Tuomittu saa liikkua vain ennalta määrättyillä alueilla ja häneltä edellytetään ehdotonta päihteettömyyttä. Valvontarangaistusehtojen toistuva tai vakava rikkominen johtaa ehdottomaan vankeuteen. (Valvontarangaistus 2014.)

Vankilarangaistuksilla ei ole juuri kyetty estämään tuomitun rikoksetonta elämänhallintaa ja uusintarikollisuuden riskiä. Vaikka ensikertalaisista vain joka kolmas palaa vankilaan, on tästä joukosta muodostunut moninkertainen uusijoiden ryhmä. (Näkki 2006, 22.) Vankilakierteeseen jääneet vangit ovat olleet haaste Suomen kriminaalipolitiikalle. Vankeudessa yksilö ikään kuin kadottaa sosiaalisen rakenteen muistonsa. Tämä vaikeuttaa hänen kiinnittymistään yhteiskunnan normaaleihin rutiinitoimintoihin. (Jones & Richards 2004, 203.) Toistuvat vankeusrangaistukset hankaloittavat yhteiskuntaan sopeutumista sosiaalisten ja yksilöllisten ongelmien kasaantuessa. Viime vuosikymmenien aikana onkin luotu vaihtoehtoja ehdottomille vankeusrangaistuksille. Tavoitteena on ollut säilyttää vangin sosiaalinen toimintakyky ja edistää yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan. (Linderborg 2009, 190–191.)

3.1.2 Vankeudesta vapauteen

Yhdyskuntapalvelun kehittyminen vankeusrangaistuksen rinnalle on ollut merkittävä uudistus Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. (Komiteanmietintö 2001, 44.) Ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittu voidaan määrätä yhdyskuntapalvelurangaistukseen. (Näkki 2006, 18.) Yhdyskuntapalvelurangaistuksia ovat ehdonalaisesti vapautuneiden vankien valvonta, nuorisorangaistus, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, sekä yhdyskuntapalvelu. (Yhdyskuntaseuraamukset 2012.)

Ehdonalaisella vapaudella tarkoitetaan Linderborgin (2009, 189) mukaan ehdottomaan vankeuteen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan loppuosa rangaistuksesta vapaudessa. Ensikertalainen vapautuu yleensä ehdolliseen suoritettuaan rangaistuksestaan puolet. Vastaavasti ehdolliseen vapautumisen määräosa pitenee kahteen kolmasosaan rangaistuksesta, mikäli vanki on ollut viimeisen kolmen vuoden aikana istumassa toisesta rikoksesta. (Linderborg 2009, 189.) Vapautumisen valmistelu aloitetaan hyvissä ajoin. Pitkää tuomiota istuvien kohdalla suunnittelu alkaa puoli vuotta ennen vapautumista. Lyhyissä rangaistuksissa valmistelut aloitetaan melko pian vankilaan tulosta. Vapautuvalle tehdään selviytymisedellytys ja palvelutarpeen arviointi, joka kattaa vangin sosiaalisen tilanteen. Vangin suostumuksella voidaan tehdä yhteistyötä hänen koti- tai asuinkuntansa sosiaali- ja työviranomaisten kanssa palveluiden järjestämiseksi. (Vapautumisen valmistelu 2013.)

Ehdonalaiseen vapauteen liittyy aina koeaika ja useimmiten valvonta. Koeajalla tarkoitetaan rangaistuksesta jäljellä olevaa aikaa, niin sanottua jäännösrangaistusta, joka voi olla enimmillään kolme vuotta. Vangin käyttäytyminen koeaikana ratkaisee sen, laitetaanko rangaistuksen loppuosa täytäntöön vai ei. Valvonnalla tarkoitetaan ehdonalaiseen vapautetun asettamista valvontaan, mikäli koeaika on pidempi kuin vuosi, vapautettava sitä itse pyytää tai on alle 21-vuotias. Valvonnasta vastaa Kriminaalihoitolaitos. Se sisältää valvojan ja valvottavan säännöllisiä tapaamisia ja esimerkiksi sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä. Tavoitteena on edistää valvottavan selviytymistä sosiaalisesti ja estää rikosten uusimista. (Linderborg 2009, 189; Näkki 2006, 105.)

Lainsäädännön uudistuessa vuonna 2006 otettiin käyttöön valvottu koevapaus. Valvottu koevapaus on yhteiskuntaan sijoittumista edistävän toiminnan ja teknisen valvonnan yhdistelmä. Sähköisen valvonnan, esimerkiksi GSM-tekniikan ja GPS-paikannuslaitteen avulla, voidaan seurata vankia. Vangin on mahdollista päästä valvottuun koevapauteen aikaisintaan kuusi kuukautta ennen ehdollista vapautumista (Linderborg 2009, 189). Koevapauteen pääsyn edellytyksinä ovat vangin moitteeton käyttäytyminen, rangaistusajan suunnitelman toteutumisen edistäminen ja näiden ehtojen noudattaminen. Valvotussa koevapaudessa vanki sitoutuu noudattamaan yhteydenpitovelvoitetta. Mikäli vanki laiminlyö yhteydenpitovelvoitteensa, rikkoo päihitteettömyyslupauksensa tai syyllistyy rikokseen, koeaika voidaan peruuttaa. (Näkki 2006, 103–104.)

Vuonna 1997 Suomessa kokeiltiin nuorisorangaistusta, joka muutettiin pysyväksi järjestelyksi kahdeksan vuotta myöhemmin. Nuorisorangaistus sijaitsee ehdollisen vankeuden tasolla, johon voidaan tuomita rikoksen tekoaikaan 15, mutta ei 18-vuotta täyttänyt nuori. Sen tavoitteena on luoda yksi lisäporras seuraamusjärjestelmään, ja näin hidastaa järjestelmän kulkua, jonka päässä odottaa ehdoton vankeusrangaistus. Rangaistus sisältää elementtejä, joiden tarkoituksena on edistää nuoren sosiaalista toimintakykyä ja vastuuntuntoa. Tavoitteena on katkaista nuoren rikoskierre ja ehkäistä nuoren syrjäytymistä (Heikkinen 2002, 254). Keskeisiä perusteita rangaistuksen täytäntöönpanossa ovat tekijän syyllisyys, rikoksen vakavuus ja aikaisemmat rikokset. Mikäli rikoksen katsotaan edellyttävän ehdollisen vankeuden tasoa, valitaan ehdollisen vankeuden ja nuorisorangaistuksen välillä. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon päädytään uusien rikosten ehkäisemiseksi ja sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi. Rangaistuksen toivotaankin olevan ehdollista rangaistusta konkreettisempi seuraus nuorelle. (Näkki 2006, 140.)

Nuorisorangaistus koostuu valvontatapaamisista, työelämään ja työhön perehdyttämisestä, sekä valvonnassa suoritettavista tehtävistä. Viikoittainen määrä on enimmillään kahdeksan tuntia. Valvojan keskeisiä tehtäviä ovat huolehtiminen nuoren rangaistuksen suorittamisesta ehtojen mukaisesti, tuen ja ohjauksen antaminen, sekä muutokseen motivoiminen. Nuori ei saa valvonnassa ollessaan käyttää päihteitä tai olla päihdyttävien aineiden alaisena. Mikäli nuori laiminlyö valvontatapaamisensa, poliisit voivat noutaa tuomitun seuraavaan tilaisuuteen. Ehtojen rikkomisesta seuraa huomautus tai kirjallinen varoitus. Jos nuori ei aloita nuorisorangaistustaan tai jättää sen kesken, nuorisorangaistus voidaan keskeyttää. Pahimmillaan asia voidaan viedä tuomioistuimeen, jossa suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen tilalle voidaan tuomita ehdoton vankeus. (Heikkinen 2002, 254; Näkki 2006, 140–141.)

Nuoria koskevaan ehdolliseen rangaistukseen voidaan liittää myös valvonta, jonka tarve selvitetään erillisessä henkilötutkinnassa. Se laaditaan nuoresta, joka on rangaistavan tekonsa aikaan ollut 15- 20 -vuotias. Tutkinnan tarkoituksena on selvittää nuoren elämäntilannetta ja ottaa kantaa ehdolliseen rangaistukseen liitettyyn valvontaan. Tämän lisäksi arvioidaan eri seuraamusvaihtoehtojen vaikutusta nuoren elämään. Ehdollisen rangaistuksen valvonnassa korostetaan tukea ja ohjausta. Nuoren riskejä ja voimavaroja pyritään arvioimaan erilaisin teemojen avulla keskusteluin ja harjoituksin. (Näkki 2006, 114.)

Suomen vanhimpiin yhdyskuntapalvelurangaistuksiin kuuluu 1990- luvulla käyttöön otettu yhdyskuntapalvelu. Sillä tarkoitetaan enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistuksen sijasta tuomittavaa yleishyödyllistä ja palkatonta työtä (Heikkinen 2002, 257). Tuomittu työskentelee tuomioistuimen määräämän tuntimäärän ajan hänelle osoitetussa paikassa. Yhden suorituskerran enimmäispituus on 3- 4 tuntia, joista yhden tunnin katsotaan vastaavan yhtä vankeuspäivää. Yleensä yhdyskuntapalvelu suoritetaan valtion, kunnan tai yleishyödyllisten yhteisöjen järjestämissä palvelupaikoissa. Tyypillisiä työtehtäviä ovat esimerkiksi avustaminen huoltotöissä, sosiaalisen palvelulaitoksen keittiössä, sekä toiminta vapaaehtoisten avustusjärjestöjen myyntipisteissä ja varastoissa. Vankeusrangaistuksesta riippuen palvelun kokonaispituus on 20–200 tuntia. (Linderborg 2009, 187–188; Näkki 2006, 115–119.)

Tuomitun suostuessa yhdyskuntapalvelun suorittamiseen tehdään soveltuvuusselvitys, jossa arvioidaan syytetyn mahdollisuuksia selviytyä palvelusta. Soveltuvuus ei kuitenkaan yksin ratkaise rangaistuksen käyttöä. Yhdyskuntapalvelua ei ole tarkoitus tuomita

rikoksiaan jatkuvasti toistavalle rikoksenteijälle. Aiemmat ehdottomat vankeusrangaistukset tai yhdyskuntapalvelurangaistukset voivatkin olla esteenä rangaistuksen täytäntöönpanolle. (Näkki 2006, 117–118.)

Kuten kaikkien muidenkin rangaistusseuraamusten, myös yhdyskuntapalvelun perimmäinen tavoite on vaikuttaa uusintarikollisuuteen. (Heikkinen 2002, 259.) Tavoitteena on rangaistuksen passiivisen suorittamistavan sijaan edistää tuomitun mahdollisuuksia selviytyä yhteiskunnasta. Tuomittu ei menetä asuntoaan eikä työpaikkaansa ja kykenee huolehtimaan perheestään. Yhdyskuntapalvelulla korostetaan tekijän oman vastuun merkitystä. Yhdyskuntapalvelun yhtenä perusteluna oli myös seuraamuksen edullisuus suhteessa vankilarangaistukseen (Heikkinen 2002, 259). Viime vuonna täytäntöönpanoista, enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistuksista, yhdyskuntapalveluna on tuomittu n. 35 %. Loppuun suoritettujen rangaistusten vuosittainen osuus on ollut kaiken kaikkiaan n. 80 %. Lukemat näyttävätkin valoisilta. (Yhdyskuntapalvelu 2013.)

Yhdyskuntaseuraamuspalvelujen lisäksi vapautuville vangeille on tarjolla Vapauteen valmistus- palvelu, joka on yksilöllisesti räätälöity ja suunnitelmallisesti toteutettu palvelumuoto. Se tarjoaa tilan asumista koskevien psykososiaalisten vaikeuksien käsittelyyn, vahvistaen vangin omia rajoja. (Granfelt 2013, 212.) Rikosseuraamusalan järjestöissä on kehitetty myös asumissosiaalista työtä, jossa vapautuneen vangin asunto nähdään suuressa merkityksessä yhteiskuntaan integroivan tehtävän kanssa. Lähtökohtana on Granfeltin (2013, 221) mukaan oletamus siitä, että ”tavanomainen asuminen” edesauttaa kiinnittymistä ”tavallisiin” yhteisöihin. Vangin kohdalla sosiaaliset rakenteet, toisinaan myös asuinympäristöt, ovat olleet torjuvia, jolloin yhteiskunnan toimintoihin on vaikea liittyä. Toipuminen ja integraatio nähdäänkin toisiaan vahvistavina prosesseina, jossa asunto luo perustan toipumiselle. (Granfelt 2013, 221–222.)

Rikollisuudesta irrottautuminen on prosessina monimutkainen ja horjuva, jossa rikollisuudesta eroon pyrkivän täytyy löytää paikkansa yhteiskunnan sosiaalisessa rakenteessa. Rikollisuudesta irrottautumista pyritään helpottamaan asteittaisen vapautumisen avulla. Tällä tarkoitetaan Granfeltin (2013, 212) mukaan vangin sijoittumista suljetusta laitoksesta vaihe vaiheelta avoimempiin olosuhteisiin. Asteittaisen vapautumisen on tarkoitus lisätä ja vahvistaa edellytyksiä rikollisuudesta irrottautumiselle. Pelkkä viranomaistyö ei kuitenkaan aina riitä, eikä se myöskään liitä osaksi yhteisöä (Rikosseuraamuslaitos 2012).

3.2 Yhteiskuntaan integroituminen

Yhteiskunta on moniulotteinen rakennelma, jossa yksityiset kansalaiset, valtio, talous, kulttuuri ja uskonto hakevat suhdetta toisiinsa (Myllärinen 2011, 25). Yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet koostuvat ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen myötä syntyneistä yhteisöistä. Näitä voivat olla esimerkiksi kyläyhteisöt, perheet, ammattiryhmät ja toveripiirit, joiden jäseniä liittävät toisiinsa jotkin yhteiset ominaispiirteet. Yhteisöä voidaankin yleisesti luonnehtia jäsentensä yhdenmukaisuutta ja yhtenäisyyttä korostavaksi muodostelmaksi, joka luo pohjan poliittisille käytännöille, kulttuurille ja valtarakenteille. (Rantanen 2002, 12–13.) Koska ihmiselle on luonteenomaista yhteisöllisyys ja yhteisöön kuulumisen tarve, ihminen mukautuu ympäristönsä sosiaalisiin rakenteisiin ja niiden arvoihin. Yhteisön tavat sisäistettyään yksilö voi tavoitella hyväksyntää ja arvostusta muilta yhteisön jäseniltä. (Myllärinen 2011, 23–24.) Yhteisöön kuulumisen voidaankin nähdä yhteiskunnassa elämisen perusehtona.

3.2.1 Syrjäytyminen yhteiskunnasta

Yhteiskunta yhteisöineen on kehittänyt itseään ylläpitäviä menettelytapoja, joilla on turvattu keskinäinen solidaarisuus ja harmonia. (Myllärinen 2011, 23.) Yhteiskunnan modernisaatiokehityksen seurauksena on kuitenkin syntynyt yksilöllistymistä. Yksilö ei enää samassa määrin synny yhteisönsä jäseneksi tai pysy yhteisönsä jäsenenä elämänsä loppuun asti, kuten aiemmin. (Rantanen 2002, 12.) Tällaisten modernien muutosten on todettu Myllärinen (2011, 24) mukaan rikkovan sosiaalisia rakenteita ja aiheuttavan kiinnittämättömyyttä yhteiskunnan toimintajärjestelmiin ja yhteisöihin. Puhutaan syrjäytymisestä, mikä voi näkyä eri elämänaalueilla, kuten työssä, vapaa-ajan harrastuksissa, ihmissuhteissa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. (Myllärinen 2011, 24.)

Syrjäytyminen on sivuun joutumista sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta ja vallan käytöstä, sekä mahdollisuudesta osallistua työhön tai yhteisölliseen toimintaan (Hyväri ym. 2010, 11). Syrjäytymisellä tarkoitetaan tavallisesti sekä syrjäytynyttä asemaa, että syrjäytymistä tuottavaa prosessia. Syrjäytyminen tapahtuu Hyvärin ym. (2010, 12) mukaan vähittäisenä sivuun joutumisena tai rajuna pudotuksena keskeisistä elämänehdoista. Syrjäytyneestä asemasta puhuttaessa tarkoitetaan huonon tai heikon aseman vakiintumista pitkäaikaiseksi olotilaksi yhteiskunnassa. Syrjäytymistä voidaan kuvata myös yhdestä tilasta

vastakkaiseen siirtymiseen; esimerkiksi hyvätuloisen muuttuessa huono-osaiseksi, tai perheyhteisön hajotessa tuottaen yksinäisyyttä yhteisön entisille jäsenille. (Hyväri ym. 2010, 12–13.)

Hyvinvointivaltioiden eräs ominaisuus on pyrkiä luokittelemaan kansalaisiaan monin eri tavoin. (Timonen 2009, 205.) Asemaa ja tilaa tarkastellessa ihmiset jaetaan ylhäältä normaaleissa elämäntilanteissa olevaan sisäryhmään ja toisaalta marginaalissa ja syrjässä olevaan ulkoryhmään. Timosen (2009, 206) mukaan ulkoryhmä on sisäryhmälle hyödyllinen, koska se helpottaa sisäryhmän identiteetin rakentumista ja vahvistaa yhtenäisyyttä. Näin ollen ulkoryhmään kuuluvat sosiaaliavun saajat, syrjäytyneet, ovat keskeisessä asemassa yhteiskunnassa: he ovat poikkeama, jonka avulla yhteiskunnan ”normaalius” pyritään tuottamaan. (Timonen 2009, 206.)

Yhteiskunnan määrittellessä ihmisiä ulko- ja sisäpuolelle se samalla määrittelee ihmisen paikan järjestelmässä (Timonen 2009, 206). Myös syrjäytyneiden ja marginaalissa elävien on löydettävä heille osoitettu paikka yhteiskunnassa. Koska suhde valtavirtaan on jännitteinen, marginaalissa elävä yksilö voi kokea, ettei hänellä ole paikkaa sosiaalisessa yhteisössä. Puhutaan paikattomuudesta, jolloin syrjäytynyt yksilö sysätään pois sosiaalisesta ja kulttuurisesta yhteydestään. (Timonen 2009, 218.) Syrjäytymisen prosessi ja huonoon asemaan joutuminen edellyttävät kuitenkin yksilön omaa kokemusta yhteiskunnan normeista kauemmaksi ajautumisesta. (Hyväri ym. 2010, 14.)

3.2.2 Yhteisö muovaa identiteettiä

Yhteisöt ja yhteisöllisyys eivät rakennu vain vuorovaikutuksen varaan, vaan myös merkitysten ja identiteetin etsimiseen. Marginaaliin joutuminen voi synnyttää paitsi paikattomuuden kokemuksia, myös roolin ja identiteetin muutoksia. Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä käsitystä itsestään, joka muuttuu ja kehittyy suhteessa ympäristöön. Rooli puolestaan määritellään niiden odotusten kokonaisuudeksi, joita yksilöön kohdistuu tehtävän suorittamisen aikana. (Ahokas, Lahikainen, Pirttilä-Backman & Suoninen 2010, 32.) Paikattoman väestön ongelma ei ole ainoastaan paikkojen puute, vaan tietynlaisten paikkoihin kohdistuva arvostus. Paikan saavuttamattomuus voi identifioida mar-

ginaalissa olevat epäonnistuneiksi, passiivisiksi ja epäpäteviksi. Muiden ihmisten antamalla identiteetillä ja yhteisön käsityksillä voikin olla kohtalokkaita merkityksiä yksilön elämässä. (Timonen 2009, 216–217.)

Ihmisen perusolemukseen kuuluu löytää ja säilyttää eheä minä, minuus (Timonen 2009, 210). Minäkuva syntyy yksilöllisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä. Nämä tekijät synnyttävät käsityksen itsestä, elämän mielekkyydestä ja hallittavuudesta. Nykyisen maailman pirstaleistuminen johtaa oman minäkuvan ja identiteetin etsinnän korostumiseen. Yksilöt, jotka ovat saaneet riittävää huolenpitoa ja hyviä sosiaalisia verkostoja ympärilleen, kykenevät rakentamaan identiteettiä tässä moninaisessa yhteiskunnassa. Tilanne on vaikeampi psyykkisesti haavoittavissa olosuhteissa eläneille henkilöille, jotka etsivät identiteettiään vähemmällä tuella. Pahimmillaan yksilö voi syrjäytyä omasta itsestään ollessaan kykenemätön käyttämään voimavarojaan. Tämä voi ajaa etsimään identiteettejä päihde- ja rikolliskulttuureista, joilla ei ole käyttöä normaalielämässä. (Timonen 2010, 211.)

Yhteisöihin liitetään usein positiivisia odotuksia, mutta ne voivat tuottaa myös kielteisiä kokemuksia, esimerkiksi rikos- ja päihdekäyttäjien yhteisöissä. (Hyväri, Laine & Vuokila-Oikonen, 2010, 32- 33.) Marginaaliin ja syrjäytyneeksi joutuminen merkitsevätkin roolin ja identiteetin rakentumista tavalla, joka vahvistaa marginaalissa pysymistä pois-pääsyn sijaan. Toisaalta lainrikkojiin kohdistuu sekä yhteiskunnan eristämisen että yhteiskuntaan palauttamisen tarkoitus. (Timonen 2010, 205, 208.) Omien tekojen sovittaminen tuomion kautta irrottaa sinänsä vangin identiteetin kielteisten määrittelyjen kohteena olemisesta. Uudella työllä ja roolilla on uutta elämäntapaa vahvistava vaikutus. Siviilielämässä uuden elämän ja minän rakentaminen vaativat kuitenkin selkeää viestiä ympäristölle. Hankaluutena voi olla ympäristön vastahakoisuus: työpaikkaa hakiessa vanki voidaan helposti sijoittaa entiseen marginaaliinsa. Sosiaalinen kuntoutuminen vaatiikin syvää itsensä rakentamista ja identiteetin vahvistamista, sekä suuria ponnisteluja muutoksen eteen. (Timonen 2010, 212.)

Yhteiskuntaan integroitumisen vaikutuksia ei siis nähdä aina hyvää tarkoittavina syrjäytyneitä tarkasteltaessa. Usein syrjäytyneiden ”palauttamisella” tarkoitetaan heidän asettamista tiettyihin rooleihin ja ryhmiin, jotka eivät välttämättä vastaa heidän omia tarpeitaan. Voidaankin puhua pakkointegraatiosta, jossa huono-osaisemmat halutaan asettaa siihen

asemaan, jonka yhteiskunnan valtaapitävät mekanismit heille tarjoavat. Esimerkiksi asu-
missosiaalityötä tarjoavat asumispalvelut toimivat vain niiden vankien kohdalla, jotka
suostuvat toimimaan ”normaalien” kriteerien mukaisesti. Pakottavat integraatioyritykset
voivat johtaa päinvastaiseen tulokseen, jossa yhteistyöhaluttomat syrjäytyvät entisestään.
(Timonen 2010, 207.)

Muutosta voi edesauttaa vastayhteisöllisyys. Sen periaatteisiin pohjautuvaa toimintaa ja
yhdistyksiä ovat perustaneet entiset päihde- ja rikollisuuskulttuurissa eläneet henkilöt.
Vastayhteisöllisyyden tarkoituksena on purkaa marginaaliin ajautumisen johdosta sisäis-
tettyä kielteistä minäkuvaa, roolia ja sen tuomaa leimaa. Myönteistä minäkuvaa rakenne-
taan yhteisösuhteiden avulla, joiden jäsenten selviytymistarinoilla on keskeinen merkitys
uuden identiteetin rakentamisessa. Kuntoutumisessa keskitytään ”poikkeavuudesta” pa-
ranemisen sijaan uuden elämäntavan etsintään. Vastayhteisöllisyydessä tapahtuva muu-
tosprosessi on usein marginaalissa eläneelle helpompaa, kuin sosiaalistuminen suoraa
valtakulttuuriin, joka voidaan nähdä ylivoimaisen kaukaisena ja pelottavana. (Timonen
2010, 212.)

Yhteiskunnalliset asemoinnit luovat stereotypioita ja leimaavia asetelmia, jotka peittävät
alleen yksilön hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kokemuksia. (Hyväri ym. 2010, 13.) Ste-
reotypian murtaminen on usein hidasta, sillä ne ovat lähes muuttumattomia ja enemmän
tai vähemmän vääristyneitä käsityksiä yksilölle vieraasta ihmisryhmästä. Väärät ennak-
kokäsitykset korjaantuvat yleensä tavallisessa kanssakäymisessä, joka edellyttää margi-
naalissa olevien omaa aktiviteettia ja rohkeutta. (Timonen 2010, 209.) Yhteiskuntaan
kiinnittymisessä painotetaan sosiaalisen verkoston merkitystä. Koska sosiaaliset verkos-
tot ovat portti yhteiskunnan moninaiisiin vuorovaikutussuhteisiin, kiinnittyminen verkos-
toihin nähdään yhteiskuntaan kiinnittymisen edellytyksenä. (Timonen 2010, 222.)

3.3 Parisuhde

Parisuhde ei ole historiaton ja ajaton käsite. Sen vakiintuminen rakkaussuhdetta kuvaa-
vaksi ilmaisuksi on Anthony Giddensin (1992, 58) mukaan hyvin tuore uudistus. Käsit-
teen vakiintuessa Suomessa 1990- luvulla, siitä muodostui neutraali ilmaisu, jolla voitiin
viitata kaikenlaisiin rakkaussuhteisiin, kuten avioliittoon, avoliittoon ja seurusteluun. Pa-

risuhdetta yleisnimityksenä eivät kuitenkaan enää sido avioliiton kaltaiset institutionaaliset kontekstit tai heteroseksuaalisuus. (Maksimainen 2010, 15.) Avioliittoinstituution murtumista kuvaa osittain esimerkiksi se, että nykyisin jo yli puolet esikoisista syntyy avioliiton ulkopuolella (Kontula 2013, 22.). Tämä on muokannut parisuhteiden kehityskulkua uudenaikaiseen suuntaan. Jaana Maksimaisen (2010, 15) mukaan parisuhteeseen ei sisälly enää viittausta romanttisesta rakkaudesta. Parisuhde solmitaan yhä useammin muista syistä, kuin romantiikan ja rakkauden vuoksi, jotka saattavat näyttäytyä syinä liian mahtipontisilta. Tästä huolimatta kaipuu parisuhteen solmintaan on yhä ihmisen elämän perustavampia tarpeita. (Kontula 2013, 22, 24.)

3.3.1 Parisuhde osana hyvinvointia

Parisuhde ymmärretään ensisijaisesti kahden erillisen yksilön vapaana yhteenliittymisenä. Yhteenliittymisen takaa kommunikaatio, jolla viitataan kumppanien väliseen vuorovaikutukseen parisuhteessa. (Maksimainen 2010, 202.) Suomalaisten parisuhdekäsityksiä selvittäneen perhebarometrin mukaan puolisoiden välinen kommunikaatio nähdään erittäin tärkeänä osana parisuhdetta. (Paajanen 2003, 27.) Kommunikaatio sisältää keskustelun ja puhumisen lisäksi kaiken sen sanattoman viestinnän, keskinäisen ymmärryksen ja emotionaalisen yhteyden, joka kumppaneiden välillä vallitsee. Yksilöiden välisen emotionaalisen tunneyhteyden ja vastavuoroisuuden perustuvan avoimuuden nähdään luovan perustan kestäväälle ja onnelliselle parisuhteelle. (Maksimainen 2010, 56, 60.)

Osmo Kontulan (2013, 20) mukaan ihmisillä on vahva läheisyyden ja yhteyden tarve, jotka heijastuvat väijäämättömästi onnellisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksiin. Tutkimuksien mukaan hyvät ihmissuhteet, keskinäinen tuki, sitoutuminen ja sosiaalinen pääoma ovat yhteydessä ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Parisuhteessa olevilla on vähemmän psyykkisiä paineita ja sairastavuutta kuin yksinelävillä. Tämä näkyy erityisesti keski-ikäisten yksinelävien miesten hyvinvoinnissa, joilla on suuri riski joutua sosiaalisesti syrjäytyneeksi. Parisuhde sisältääkin sellaista läheisyyttä ja huolenpitoa, joka puuttuu muista suhteista. (Kontula 2013, 20, 24.)

Tärkeäksi onnellisuuden tekijäksi parisuhteessa koetaan puolisolta saatava sosiaalinen tuki. Tuki voi näyttäytyä arvostuksen osoittamisena, avun antamisena, toisesta huolehti-

misena ja henkisenä tunnetukena. Varsinkin huolenpidon on todettu olevan suorassa yhteydessä parisuhteen tyytyväisyyteen. (Kontula 2013, 20, 24.) Tyytyväisyys toimii puolestaan puskurina negatiivisuutta ja konflikteja vastaan, vähentäen emotionaalista eristäytymistä ja ehkäisten depressiota. Kumppanilta saatava päivittäinen sosiaalinen tuki tuovat luottamusta ja uskoa selvitä elämän vaikeuksista. (Kontula 2013, 24- 25.)

Hyvinvointiin vaikuttavat suuressa määrin parisuhteen laatu, sekä onnellisuuden ja tyytyväisyyden kokemukset. Ihmiset, jotka ovat tyytyväisiä parisuhteeseensa, elävät terveempinä ja keskimäärin neljä vuotta pidempää kuin onnettomassa suhteessa elävät tai eronneet. (Määttä 2000, 18.) Siinä missä hyvä parisuhde näyttää vaikuttavan myönteisesti terveydentilaan, on kuitenkin onnettomassa parisuhteessa elävillä riski altistua psyykkisiin ongelmiin, kuten masennukseen, sosiaalisen tuen vähäisyyden vuoksi. Pahimmillaan onnettomassa parisuhteessa kärvistelevä yksilö voi altistua väkivallalle, päihteidenkäytölle tai päätyä itsemurhaan. Parisuhde on siten kaksiteräinen miekka, joka parhaimmillaan tuottaa hyvinvointia, terveyttä ja onnea, mutta pahimmillaan kaventaa ihmisen mahdollisuutta saavuttaa tasapaino läheisyyden ja erillisyyden välillä. (Määttä, 2000, 18- 20.)

Huolimatta parisuhteen kaksiteräisyydestä on Kontulan (2014, 24) mukaan elämässä vaikeaa saavuttaa aitoa hyvinvointia ja onnea ilman parisuhdetta. Yhdessäolosta kumpuava onni ja hyvinvointi eivät välttämättä ole kuitenkaan suoraa seurausta parisuhteesta sinänsä, vaan suhteen osapuolten myönteisistä ominaisuuksista. Tasapainoiset ja tyytyväiset ihmiset saavat parisuhteensa kukoistamaan ja kykenevät ylläpitämään kestäväää parisuhdetta, joka luo paremmat edellytykset hyvinvoinnille. Omista osaamisistaan nauttiva henkilö saa tyydytystä tekemisistään ja usein myös voimia osoittaa ihailua ja arvostusta kumppanilleen. (Määttä 2000, 19 – 20, 95.) Tasapainoisessa ihmissuhteessa kumppanit ovat yhteydessä toisiinsa, mutta eivät ole takertuvalla tavalla toisiinsa sidotut. Suhteessa oleminen tunteakseen itsensä kokonaiseksi toisen ihmisen rakkauden myötä, on merkki ongelmallisesta itsesuhteesta. (Maksimainen 2010, 60.) Se voi tarkoittaa myös kyvyttömyyttä rakentaa tasapainoinen suhde. Terve ihminen ei ole kokonainen vasta ihmissuhteessa, hän on kokonainen jo omana itsenään. (Richo 2012, 110, 148.)

3.3.2 Sosiaalisen vaihdon teoria

Parisuhteen sisältöä ja merkitystä on pyritty selittämään lukuisilla ”rakkausteorioilla”. Tällaisia ovat esimerkiksi kiintymyssuhdeteoriat, jotka selittävät parisuhteen laadun lapsen ja tämän ensisijaisen hoitajan suhteen kautta, sekä sosiaalitieteissä käytetty sosiaalisen vaihdon teoria, jossa suhteet kehittyvät osana sosiaalisen vaihdon prosessia. Teoriat punnitsevat sitoutumisen ja kiintymyksen tärkeyttä parisuhdetta ylläpitävinä tekijöinä. Esittelen omassa opinnäytetyössäni sosiaalisen vaihdon teorian pääpiirteet. Teoria kuvaa mielestäni osuvasti päihde- ja rikollispiireissä muodostuneita parisuhteita.

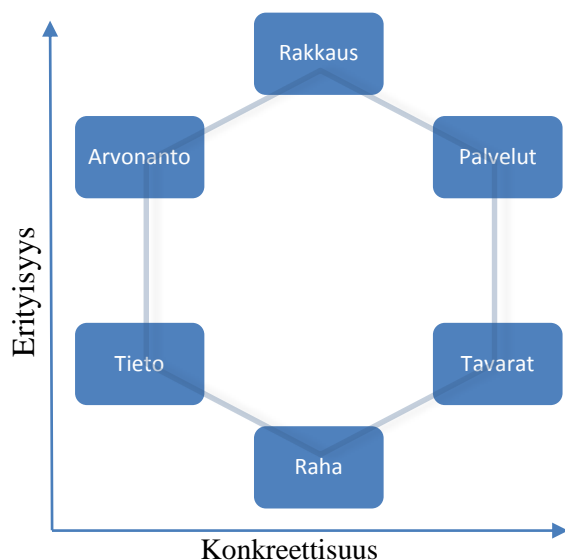
Sosiaalisen vaihdon teoria perustuu käsityksiin sosiaalisista suhteista. Teoriaa kehitti ensimmäisenä George Homans, joka katsoi, että ihminen pyrkii sosiaalisissa suhteissaan maksimoimaan voittonsa suhteessa kustannuksiin. (Helkama, Liebkind & Myllyniemi 2013, 64.) Teorian päätekijöinä ovat vetovoima, esteet ja vaihtoehdot. Vetovoimalla tarkoitetaan niitä etuja ja hyötyjä, joiden myötä suhde nähdään houkuttelevana. Esteet ja vaihtoehdot ovat kustannuksia, joita punnitsemalla suhteen hyödyllisyyttä suhteessa itseen arvioidaan. (Kontula 2013, 38.) Suhteen vetovoima on Kontulan (2013, 38) mukaan yksinkertaistettuna verrannollinen siitä koituviin palkintoihin vähennettynä siitä koituville kustannuksilla (ks. alla).

$$\text{suhteen vetovoima} = \text{palkkiot} - \text{kustannukset}$$

Eduiksi ja hyödyiksi mielletään suhteen positiiviset aspektit, kuten rakkaus, kumppanuus, tunnetuki, jokapäiväinen apu ja seksi. Etuja nimitetään myös erityiseksi, sillä kenen tahansa rakkaus ei ole meille tärkeää. Kustannuksilla tarkoitetaan aika- ja taloudellisten panostusten lisäksi suhteen kielteisiä puolia, esimerkiksi sanallista aggressiivisuutta. Kustannukset ovat myös konkreettisesti vaihdettavia asioita, kuten palveluja ja tavaroita. Kustannukset muodostuvat niistä vaihtoehdoista, joista yksilö joutuu luopumaan valitessaan vuorovaikutuskumppanin, sekä omista panoksistaan vaihdon yhteydessä. (Kontula 2013, 38–39.)

Houkutus pysyä parisuhteessa on riippuvainen sen palkitsevista puolista ja niistä voimista, jotka estävät suhteesta irrottautumista. (Kontula 2013, 38–39.) Alla olevasta kuvista 4 on nähtävillä hyötyjen (erityisyys) ja kustannusten (konkreettisuus) suhde toisiinsa

nähdessä. Sosiaalisen vaihdon säännön mukaan etuja on sitä sopivampi vaihtaa, mitä lähempänä ne ovat toisiaan erityisyyden ja konkreettisuuden mukaan. Esimerkiksi rahaa on sopivaa vaihtaa tavaroihin tai tietoon, muttei arvonantoon. (Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmätoiminta 2015.)

KUVIO 4. Malli sosiaalisen vaihdon teoriasta (Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmätoiminta 2015, muokattu)

Sosiaalisen vaihdon teorian mukaan parisuhteeseen ollaan tyytyväisiä, kun kustannus/hyöty-arviot tavoittavat tai ylittävät omat odotukset ja niiden koetaan olevan suunnilleen samat, kuin omalla kumppanilla. Mikäli suhde ei vaikuta tässä suhteessa tasapainoiselta, voi syntyä epäoikeudenmukaisuuden tunteita. Yksilöt voivat kokea olevansa suhteessa omien panostuksiinsa verrattaessa yli- tai alihyötyviä. Jos kumppani kokee panostaneensa suhteeseen enemmän kuin toinen, voi kokemus aiheuttaa surullisuutta, turhautumista ja jopa aggressiota pyrkimyksenä palauttaa suhteen oikeudenmukaisuus. Sen sijaan suhteesta ylihyötyvät voivat pyrkiä kompensoimaan syyllisyydentunteitaan lepyttelyn ja sovittelun keinoin. (Kontula 2013, 44–45.)

Parisuhteen menestyksen lähtökohtana ovat suhteesta koituvat hyödyt ja kustannukset suhteessa todellisiin tai kuviteltuihin vaihtoehtoihin. (Kontula 2013, 39.) Suhteen onnistuminen ja epäonnistuminen riippuvat siitä, miten yksilö arvioi suhteen hyviä puolia, esteitä suhteen lopettamiselle sekä parempien vaihtoehtojen olemassaoloa. Mikäli suhteesta koitua hyötyä on pienempi kuin tarjolla olevilla vaihtoehtojilla, seurauksena voi olla ero.

(Hautsalo & Rytönen, 1999, 10–11.) Esimerkiksi ristiriitojen leimaamassa parisuhteessa elävä yksilö voi harkita eroa vakavammin, jos hänellä on suhteelle jokin vaihtoehto. Tämä voi olla parisuhteen ulkopuolinen henkilö, joka voi tuntua omaan kumppaniin verrattuna houkuttelevammalta. Mahdollinen uusi suhde edellyttää kuitenkin investointeja ja tietyn määrän kustannuksia. Mikäli kustannukset ylittävät uudesta suhteesta saadut hyödyt, voi yksilö tyytyä nykyisen parisuhteensa tilaan. (Kontula 2013, 42–43.)

Tutkimuksien mukaan oikeudenmukaisinta ei ole jakaa suhteellisten panosten mukaan, vaan välillä tasan ja tarpeen mukaisesti. (Helkama, Liedkind & Myllyranta 2013, 64–66.) Sosiaalista vaihdon teoriaa onkin kritisoitu sen egoistisesta perusajatuksista. Ihminen nähdään itsekeskeisenä, etuja tavoittelevana yksilönä, joka pyrkii välttämään itselle haitallisia asioita. Sen taloudellisiin termeihin pohjautuvat nimikkeet hyödyistä kustannuksiin ja voitoista tappioihin luovat kuvan kylmästä kaupanhierontatapahtumasta. Mielestäni teoria kuitenkin pohjaa oivallisesti ajatusta, jonka mukaan toimivassa parisuhteessa kumppanit ovat keskenään samanarvoisia. Tällöin suhteen kummallakin osapuolella on yhtä paljon annettavaa sekä suhteelle, että omalle kumppanilleen. Suhdanteiden muuttuessa parisuhde voi muuttua epätyytyttäväksi ja vaikuttaa suhteen pysyvyyteen.

Päihde- ja rikosmaailmassa, jossa kaupankäynti huumeiden ja erilaisten hyödykkeiden parissa on arkipäivää, ihmissuhteet jäävät useimmiten toissijaiseksi. Useimmilla vankilasta vapautuneilla päihdeongelmaisilla ei ole omaa asuntoa. Parisuhteeseen ryhdytään, sillä kumppanin asunto nähdään suurena etuna oman elämäntavan ylläpitämisessä. Kekin (2009, 93) mukaan Helsingissä ja Tampereella tehdyissä poliisihaastatteluisissa ilmeni, että huumeiden välittäjän jouduttua vankilaan, kumppani aloitti suhteen toisen välittäjän kanssa. Poliisien mielestä tässä oli kyse vapaaehtoisesta siirtymisestä uuteen suhteeseen, jotta aineiden saanti olisi turvattu (Kekki, 2009, 93). Suhteissa korostui kaupankäynti, jota leimasi oman edun tavoittelu.

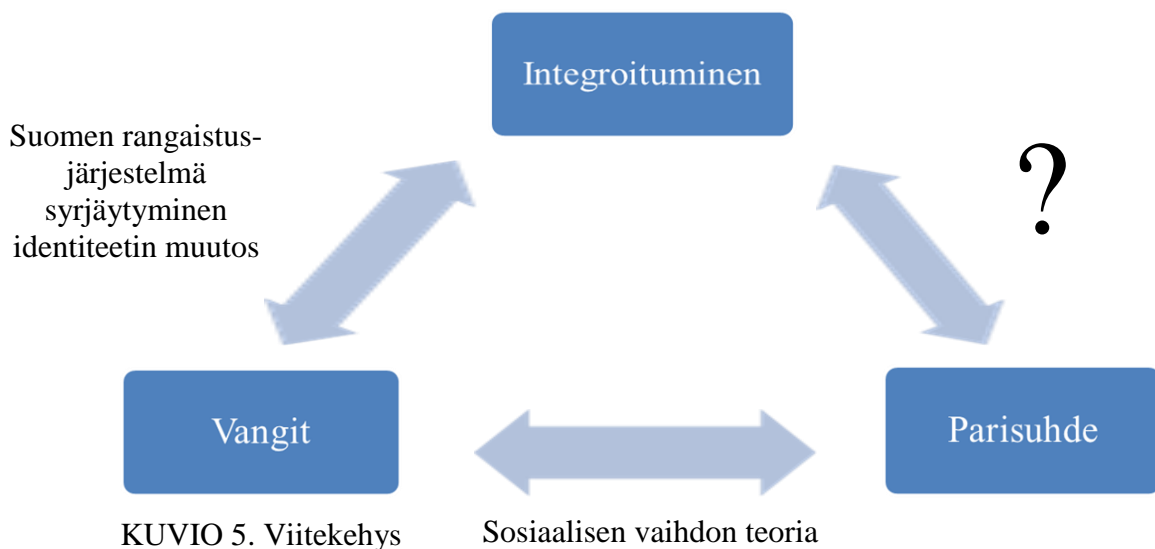
3.4 Rajattu viitekehys

Olen hahmotellut kuvioon 5 opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä. Keskeisinä pääkäsitteinä ovat integroituminen, parisuhde ja vangit. Olen havainnollistanut pääkäsitteiden välisiä suhteita nuolilla. Nuolien lähistölle olen merkinnyt ne termit opinnäytetyöni teoreettisesta viitekehystä, jotka olennaisesti liittyvät kahden pääkäsitteen välille.

Pääkäsitteitä integroituminen ja vangit yhdistävät alakäsitteet Suomen rangaistusjärjestelmä, syrjäytyminen ja identiteetin muutos. Nämä käsitteet nousevat voimakkaimmin esille opinnäytetyöni integroitumista ja vankeja koskevissa teoriaosuuksissa. Suomen rangaistusjärjestelmällä tarkoitan vankeus – ja yhdyskuntaseuraamusrangaistuksia, jotka määrittelevät yksilön roolia vankina. Vankeuden nähdään hankaloittavan yhteiskuntaan kiinnittymistä ja takaisin integroituminen koetaan usein haasteellisenä. Tällöin puhutaan syrjäytymisestä. Identiteetin muutoksella tarkoitan vankien uudenlaista suhtautumista itseensä vankilan myötä. Identiteetin muutos yhteiskunnan täysvaltaisesta jäsenestä syrjäytyneeseen lainrikkojaan vaikeuttaa sopeutumista yhteiskuntaan.

Pääkäsitteitä vangit ja parisuhde yhdistää sosiaalitieteisiin perustuva sosiaalisen vaihdon teoria. Teorian mukaan ihminen pyrkii parisuhteessa maksimoimaan voittonsa suhteessa kustannuksiin. Kustannusten ja hyötyjen keskinäinen tasapainottelu vaikuttavat suhteeseen vahvistavasti tai heikentävästi. Mielestäni vankien päihde- ja rikolliseen ihmisuhteisiin liittyy olennaisesti kaupankäynti hyötyjen ja kustannusten kesken. Parisuhteiden painotus on useimmiten itseä hyödyttävissä tekijöissä. Näitä ovat kumppanin asunto, mahdollisuudet taloudellisiin avustuksiin tai päihdeiden helppoon saatavuuteen. Kustannus – ja hyötysuhteiltaan epätasapainoiset parisuhteet päättyvät useimmiten eroon kumppanin vaihtuessa parempaan. Kumppaniin ei kohdistu aitoa rakkautta ja välittämistä. Parisuhde on vain keino saavuttaa päihde- ja rikollista elämäntapaa ylläpitäviä hyödykkeitä.

Parisuhteen ja integroitumisen välinen suhde toisiinsa on määrittelemätön. Tästä syystä olen yhdistänyt käsitteet kysymysmerkillä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millainen on parisuhteen ja integroitumisen keskinäinen yhteys.

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA AIHEESTA

Parisuhteen vaikutuksia yhteiskuntaan kiinnittymisessä on tutkittu vähäisesti. Useimmissa kotimaisissa tutkimuksissa integraationäkökulma painottuu vangin asunnottomuuteen ja taloudellisiin vaikeuksiin. Olen kuitenkin löytänyt muutamia tutkimuksia, joissa integroitumista on käsitelty osittain myös sosiaalisten tekijöiden kautta. Seuraavat kolme kotimaista ja kaksi ulkomaalaista tutkimusta ovat toimineet opinnäytetyöni taustalla. Aikaisempien tutkimusten vähäisyyden vuoksi tutkimusten joukossa on yksi perhesuhteen ja integraation välistä suhdetta tutkinut selvitys. Olen eritellyt julkaistuista tutkimustuloksista omaa tutkimustani oleellisimmin koskettavat tiedot.

Janne Kivivuori ja Henrik Linderborg (2009) ovat tehneet tutkimuksen lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntavasta ja rikollisuudesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin, mitkä tekijät ovat yhteydessä vankien itsearvioituun vapautumisen jälkeiseen rikollisuuteen. Tavoitteena oli tutkia sosiaalisten siteiden vaikutusta siten, että yksilöiden itsekontrollin vaikutus oli vakioitu. Tutkimuksessa selvisi, että alhainen itsekontrolli ja useat rikokset nuorella iällä heikensivät integroitumista. Itsekontrollin lisäksi aineistosta nousi esiin sosiaalisten suhteiden merkitys. Lapsuuden ja nuoruuden aikaiset suhteet ydinperheestä aina armeijasta saatuun tukeen olivat yhteydessä integroitumiseen. Sosiaalisen tuen vähäisyys ja kielteiset elämäntapahtumat, kuten avioero, altistivat rikollisen elämäntavan jatkumiseen. Kivivuori ja Linderborg (2009, 186) totesivatkin tutkimuksessaan, että ”pitkittäistutkimuksissa havaittu sosiaalisen integroitumisen vaikutus rikosuraan välittyy paitsi sosiaalisen kontrollin myös subjektiivisten odotusten kautta”. Sosiaalisilla siteillä ja elämäntavoilla on siten tutkimuksen mukaan todennettavissa aito yhteys subjektiivisiin rikosura-arvioihin. (Kivivuori & Linderborg, 2009, 177–178, 186.)

Myllärisen (2011) väitöskirja lainrikkojen elämänsisällöllisestä muutoksesta ja sitä tukevasta auttamistyöstä pureutui yhteiskuntaan kiinnittävän tuen laatuun. Tutkimuksen aineisto muodostui kymmenen syrjäytymisen kokeneen henkilön uudelleen kiinnittymistä kuvaavista elämäntarinoista. Myllärisen väitöskirjassa oli kaksi näkökulmaa, joista ensimmäinen pureutui lainrikkokojen integroitumista koskevaan muutokseen vangin itsensä kokemana. Toinen näkökulma kysyi, minkälaista auttamistyötä yhteiskuntaan kiinnittymiseksi tarvittaisiin. Tutkimuksen mukaan yhteiskuntaan kiinnittävä elämänsisällön muutos voitiin kuvata vaiheittaisena tapahtumana. Käännekohtina toimivat usko omiin

muutosmahdollisuuksiin, sekä tarvittavan ja saadun tuen luonne. Mikäli yksilö oli saanut rinnalleen ihmisiä, jotka tukivat muutosta, yhteiskuntaan kiinnittyminen nähtiin mahdollisena. Muita merkityskasauksia olivat muun muassa ihmisarvon kokeminen, eheytyminen ja henkilökohtaiset ihmissuhteet. Näiden avulla yksilö kykeni rakentamaan uutta näkökulmaa itsen, toisiin ihmisiin, yhteisöön ja koko yhteiskuntaan (Myllärinen 2011, 4-5, 116).

Rikosseuraamusviraston asettama perhetyöryhmä tutki perheen ja integroitumisen välistä suhdetta vuonna 2003. Perhe muurin toisella puolella – nimisessä selvityksessä tarkoituksena oli tarkastella, kuinka vangin oikeus perhesuhteen säilymiseen voitaisiin turvata ja kuinka vapautuvan vangin integroitumista voitaisiin tukea perheen näkökulmasta. Työryhmän tutkimustulosten mukaan suurin osa perhesuhteista oli vangin kuntoutumista tukevia. Tästä syystä perhesuhteita tulisi kehittää vankila-aikana ja yhteistyötä perhetyöntoimijoiden kanssa lisätä. Selvityksen mukaan vankeinhoidon olisi mahdollista tukea yhteiskuntaan integroitumista parisuhdeväkivaltaan puuttumalla ja vanhemmuuden taitoja kehittämällä. Työryhmä koki, että sosiaaliset verkostot voivat olla ratkaisevassa asemassa uusien rikosten ehkäisyssä. Tästä syystä olisi tärkeää, että jokaiseen vankilaan nimettäisiin perhetyön yhdyshenkilö tukemaan vangin perhesuhteita. (Karsikas 2003, 3, 5-7.)

Debus, La Vigne ja Shollenberger (2009) tutkimusraportissaan *One Year Out: Tracking the Experiences of Male Prisoners Returning to Houston, Texas* selvittivät vapautuneiden miesvankien yhteiskuntaan integroitumista vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä. Tutkimus toteutettiin haastatteluna ennen ja jälkeen vankien vapautumisen. Tutkimuksessa selvisi, että kysyttäessä vangeilta ennen vapautumistaan tärkeimpiä integroitumista tukevia tekijöitä, vangit mainitsivat todennäköisemmin asunnon ja työllistymisen. Kun kysymys toistettiin 8- 10 kuukautta vapautumisen jälkeen, miehet valitsivat tärkeimmäksi tekijäksi perheeltään saaman tuen. Jopa 60 %:lle tutkimukseen osallistuneista aviottomista henkilöistä syntyi kahdeksan kuukauden jälkeen suhde. Kumppanilla koettiin olevan positiivinen vaikutus vankien elämässä. (Debus, La Vigne & Shollenberger, 2009, 1-3, 7-8.)

Avioliiton vaikutuksia yhteiskuntaan integroitumisessa tutkivat Chalfin, Knight, Roman ja Visher tutkimuksessaan *The Impact of Marital and Relationship Status on Social Outcomes for Returning Prisoners* (2009). Tutkimus osuu kaikkein lähemmäs omaa opinnäytetyötäni, jossa parisuhteen merkitystä tutkitaan yhteiskuntaan integroitumisessa. Tutki-

muksessa kerättiin tietoa yhteensä 650 vapautuvalta miespuoleiselta vangilta. Tutkimuksessa selvisi, että avioituneet ja vakiintuneissa parisuhteissa elävät miehet syyllistyivät vähemmän uusintarikollisuuteen ja huumeiden käyttöön, kuin aviottomat ja parisuhteeseen vähemmän sitoutuneet henkilöt. Tämän lisäksi parisuhteen laadulla todettiin olevan suuri merkitys päihteidenkäytössä. Mitä parempi suhteen laatu oli, sitä vähemmän vankeiden todettiin käyttävän päihteitä. (Chalf, Knight, Roman & Visher, 2009, 1- 2, 7 -8.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston kerääminen

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja tarkastella kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pertti Alasuutarin (1993, 67) mukaan kvalitatiiviselle aineistolle ominaista on sen monitasoisuus, ilmaisullinen rikkaus ja kompleksisuus. Aineistoa tarkastellaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tapaukset käsitellään ainutlaatuisina kokemuksina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152, 155.) Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana ei ole hypoteesien tai teorian testaaminen käyttäen määrällisiä tutkimusmetodeja. Tutkimuksen aineisto koostuu tutkijan omista havainnoista ja vuorovaikutuksesta suhteessa kohdejoukkoon, joka on tarkoituksenmukaisesti valittu. Tutkimuksissa suositankin menetelmiä, joissa tutkittavien omat näkökulmat ja kokemukset pääsevät esille. Tällaisina metodeina toimivat esimerkiksi osallistuva havainnointi ja teemahaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

5.1.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelu on ainutlaatuinen laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä, joka mahdollistaa suoran kielellisen vuorovaikutuksen tutkijan ja tutkittavan välillä. Sen suurimpana etuna pidetään joustavuutta, joka mahdollistaa haastattelutilanteen muuttamisen vastaajia ja tilannetta mukaillen. (Hirsjärvi ym. 2004, 193- 194.) Huolimatta haastattelun vuorovaikutuksellisuudesta haastateltavan ja haastattelijan kesken, on haastattelu ymmärrettävä systemaattisena tiedonkeruuna, jossa haastattelijä ohjaa tilannetta. Tämän vuoksi puhutaankin tutkimushaastattelusta, jonka tavoitteena on kerätä mahdollisimman päteviä ja luotettavia tietoja tutkimusta ajatellen.

Tutkimushaastattelu jaotellaan kirjallisuudessa eri ryhmiin. Tällaisia ovat muun muassa strukturoitu lomakehaastattelu, jossa kysymyssarjat esitetään määrättyssä järjestyksessä, sekä strukturoimaton, eli avoin haastattelu, jossa keskustelu on rönsyilevämpää. Tutkimusryhmistä teemahaastattelu sijoittuu näiden kahden välimaastoon. (Hirsjärvi ym. 2004, 197.)

Teemahaastattelu sopii hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdaksi, jossa keskeisessä osassa ovat ihmisten tulkinnat ja asioille annetut merkitykset. Haastattelukysymykset ovat laadittu huolellisesti eri teema-alueittain, jotka edustavat teoreettisten pääkäsitteiden avulla spesifioidumpia alaluokkia. Täsmällisesti laadittu teoreettinen kehys auttaa tutkijaa kohdentamaan huomiota laadittuihin temaattisiin kokonaisuuksiin. Haastattelun kulku ei ole kuitenkaan sidottu ennalta laadittuihin kysymyksiin, vaan niiden järjestys ja muoto puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2004, 197.) Teema-alueista koostuva teemahaastattelurunko toimii ikään kuin haastattelijan muistilistana, jota voidaan tarkentaa erilaisilla lisäkysymyksillä (Hirsjärvi & Hurme 2011, 66.) Tämä mahdollistaa teema-alueiden toimivuuden kontrolloimisen, sekä aineiston monipuolisen analysoinnin. (Hirsjärvi ym. 2004, 197, 200.)

5.1.2 Aineiston kerääminen

Pohtiessani opinnäytetyöni toteuttamista punnitsin haastattelun ja kyselylomakkeen välillä. Kyselylomake voisi mahdollisesti tuoda parisuhdetta ja integroitumista koskevan ilmiön laajemmin ja yleisemmin esille. Sen etuna olisivat myös selkeät vastausvaihtoehdot ja vastausten helpompi analysoiminen. Koska Suomessa tehdyissä tutkimuksissa on vähäisesti kartoitettu parisuhteen merkitystä yhteiskuntaan kiinnittymisessä, minun oli tärkeä tiedostaa, että tutkimusaiheeni tuottaisi mahdollisesti vastauksia monitahoisesti ja moniin suuntiin. Tästä syystä ilmiön yleisyyteen tähtäävä tarkastelu, vähäiseen tutkimustietoon nojaten, arvelutti minua.

Koin oman tutkimukseni olennaiseksi osaksi selvittää vankien yksilöllisiä kokemuksia ja näkemyksiä tutkittavasta aiheesta. Vaikka yleisesti metodikirjallisuudessa ollaan sitä mieltä, että anonyymisti vastattuun kyselyyn on mahdollista saada luotettavampia vastauksia haastattelun sijaan, on haastattelu mielestäni tutkimusmenetelmänä luonteva keino keskustella osin arastakin aiheesta, mahdollistaen haastateltavan oman äänen kuulumisen. (Näkki 2006, 57.) Haastattelutilanteissa minun olisi myös mahdollista tarkentaa kysymyksiäni, mikä mahdollistaisi aiheen laajemman ja syvällisemmän tarkastelun. Tämän vuoksi lopulliseksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui haastattelu kyselylomakkeen sijaan.

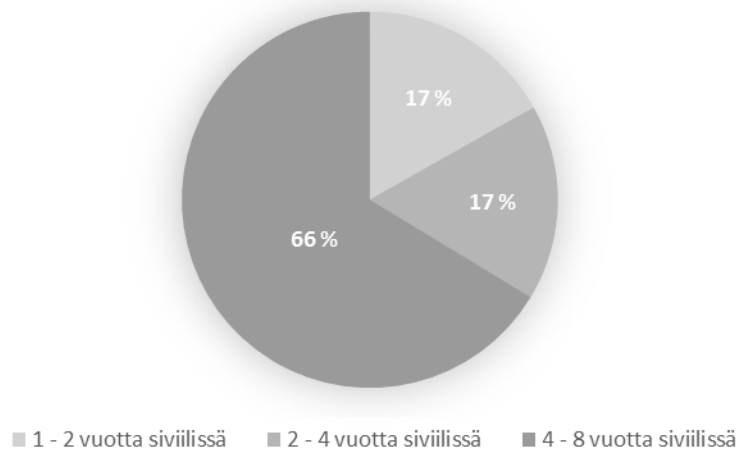
Tutkimusmenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun. Etukäteen laatimani temaattinen kehys siirtyi portaittain siviiliin paluusta parisuhdekäsitteeseen ja parisuhteen vaikutuksiin, päättyen tulevaisuuden tarkasteluun. Koska parisuhde on yksilöllisesti hyvinkin laajasti määriteltävissä oleva termi, teema-alueita koskevat lisäkysymykset tuntuivat helpottavan haastateltavien ymmärrystä tutkimukseni lähtökohdista. Laatimaani teemahaastattelurunkoon (liite 1) nojautuminen auttoi minua paitsi jäsentämään tutkimusaiheittani rajatumpaan suuntaan, myös säilyttämään yhtenäisen rakenteen haastattelujen aikana. Tämä ei kuitenkaan estänyt haastateltavien mahdollisuutta kertoa kokemuksista omalla tavallaan.

Varmistuttuani tutkimukseni lähtökohdista marraskuussa 2014, otin yhteyttä KRIS-Tampere ry:ssä työskentelevään Päivi Peltolaan. Sovimme osallistumisestani aamupalaveriin, jossa esittelin opinnäytetyöni lähtökohtia yksityiskohtaisemmin. Aamupalaverissa kävi ilmi, että tutkimukseni aihe tarkastella integroitumista parisuhteen näkökulmasta herätti kiinnostusta KRISiläisten keskuudessa. Tutkimusluvan anottuani (liite 2) vein aktiivisesti sanaa eteenpäin tarpeestani saada osallistujia opinnäytetyötäni koskevaan tutkimukseen. Tässä minua auttoivat KRISin työntekijät, jotka jakoivat tutkimukseen osallistumista koskevia mainoksia (liite 3).

Tarkoitukseni oli käynnistää tutkimukseni mahdollisimman pian, joten rajasin haastatteluosallistumisajankohtaa marraskuun loppuun asti. Tuona aikana sain yhteydenottoja yhteensä kuudelta henkilöltä, jotka yhtä lukuun ottamatta olivat KRISin aikuispalveluiden piiristä. Henkilöistä viisi olivat miehiä ja yksi naishenkilö. Haastateltavien ikähaarukka vaihteli 28 – 59- vuoden välillä. Jokaisella haastateltavalla oli vähintään kaksi siviilissä vietettyä vuotta alla, joista pisimmillään kahdeksan.

Tutkimukseni kannalta huomionarvoista on, että peräti 66 % haastateltavista oli ollut siviilissä viimeisen kuuden vuoden ajan (ks. Kuvio 6). Suurimmalla osalla haastateltavista oli pitkä integroitumisprosessi takanaan. Näin ollen minun oli mahdollista selvittää, millainen vaikutus parisuhteella oli vankilasta vapauduttua ja useamman siviilissä vietetyn vuoden jälkeen.

Vapautumisesta kulunut aika

KUVIO 6. Haastateltavien vapautumisesta kulunut aika

Tarkoitukseni oli alun perin kerätä haastateltaviksi henkilöitä, joilla olisi ollut parisuhde vankilasta vapauduttuaan – mahdollisesti jo vankilan aikana. Vähäisen osallistujamäärän vuoksi päädyin kuitenkin haastattelemaan myös henkilöitä, joilla ei ollut vakiintua suhdetta vankilajakson päätyttyä. Tämä ei mielestäni ollut tutkimukseni kannalta ongelma, sillä tarkoitukseni oli selvittää mahdollisimman monipuolisia näkökulmia parisuhteen vaikutuksesta integroitumiseen.

Sovimme haastattelun ajankohdan jokaisen henkilön kanssa henkilökohtaisesti. Kaikki haastattelut pidettiin kahden viikon kuluessa. Koin tämän positiivisena asiana, sillä tiheä haastattelutahti kasvatti itseluottamustani haastattelijana. Kokemuksen karttuessa taidot sujuvamman vuorovaikutustilanteen luomiseen lisääntyivät, mikä lisäsi mielestäni tulosten luotettavuutta. Haastattelut järjestettiin KRISin toimisto- ja kokoustiloissa. Koin järjestelyn toimivaksi, sillä haastatteluajankohta- ja paikka olivat helposti sovittavissa. Haastattelutila oli myös KRISiläisille entuudestaan tuttu, mikä lisäsi turvallisuuden tunnetta haastattelutilanteessa.

Ennen haastattelun aloittamista varmistin osallistujien vapaaehtoisuuden ja luvan aineiston käyttämisen tutkimuksessani erillisellä suostumuslomakkeella (liite 4). Jokaisen haastateltavan kohdalla testasin Tampereen ammattikorkeakoululta lainaamani nauhurin toimivuutta, jonka käytöstä olin ilmoittanut tutkimukseen osallistumismainoksen yhteydessä. Muistutin myös mahdollisuuksista keskeyttää haastattelutilanne, mikäli haastateltava niin haluaisi. Haastattelut kestivät keskimäärin puolesta tunnista 45 minuuttiin.

5.2 Tutkimusaineiston käsittely ja sisällönanalyysi

Opinnäytetyön aineistoa kertyi haastatteluista äänitteinä noin 330 minuuttia. Siirrettyäni äänitteet koneelle, kuuntelin nauhoitukset useampaan kertaan kokonaisuuden hahmottamiseksi. Tallennettu aineisto on useimmiten tarkoituksenomaista kirjoittaa puhtaaksi sana sanalta. Tätä kutsutaan litteroinniksi. (Hirsjärvi ym. 2004, 210.) Litteroinnissa pyrin sanatarkkuuteen. Tämän lisäksi huomioin tauot, äänenvoimakkuuden ja -painotukset. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä koin niiden tuovan huomionarvoisia merkityksiä sisältöön. Haastattelussa ilmenneet lyhyet tauot saattoivat viestittää esimerkiksi kysymyksen haastavuudesta tai epäselvästä esitystavasta. Varmistaakseni haastateltavien anonymiteetin, merkitsin litteroituun tekstiin haastateltavat kirjainkoodein. Litteroitua tekstiä syntyi kaiken kaikkiaan viisikymmentäviisi sivua.

Opinnäytetyöni analyysimenetelmän päättäminen oli alkuun hankalaa, koska aineistoa on mahdollista analysoida monin eri tavoin. Päädyin lopulta aineistolähtöiseen analyysiin, jossa tutkimusaineiston sisältöä tulkitsemalla luodaan ikään kuin yleisimpiä havaintomaisemia. Tämä antoi mielestäni oikeutta haastateltavien henkilökohtaisille kokemuksille parisuhteen merkityksestä. Aineistolähtöisen analyysin tutkimusotetta kutsutaan induktiiviseksi. Induktiivisuudella tarkoitetaan yksityisten havaintojen päätymistä yleisiksi merkityksiksi (Hirsjärvi ym. 2004, 248). Aineistolähtöisyydessä perusajatuksena on, etteivät analyysiyksiköt ole ennalta sovittuja. Tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jolle tutkimustehtävä antaa suuntaa. Aiemmat havainnot, tiedot ja teoria eivät siten määritä analyysin toteuttamista ja lopputulosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen: aineiston pelkistämiseen, aineiston ryhmittelyyn, sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisessä litteroitu haastatteluaineisto pilkotaan osiin ja epäolennaiset tiedot karsitaan pois. Ryhmittelyssä aineisto käydään läpi etsien samankaltaisuuksia ja/tai erilaisuuksia. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään yhteiseksi luokaksi, antaen luokalle sisältöä kuvaavan nimen. Valikoitujen tietojen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tätä kutsutaan aineiston abstrahoinniksi eli käsitteellistämiseksi, jossa syntyneitä luokkia yhdistellään niin kauan, kuin mahdollista. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 108-113.)

Aloitin tutkimusaineistoni pelkistämisen etsien aineistosta samaan teema-alueeseen kuuluvia kokonaisuuksia. Kokonaisuudet pohjautuivat osittain teemahaastattelurunkoon, joskin aineistosta nousi yksittäisiä viittauksia myös eri teemojen kohdalla. Alleviivasin literoidusta tekstistä erivärisillä tusseilla kohdat, jotka muodostivat yhteisen teeman. Tässä vaiheessa päätin yhdistää teemahaastattelurunkoni parisuhde- ja suhdestatusteeman yhdeksi kokonaisuudeksi. Näin minulle muodostui aineistosta neljä pääteemaa, joita lähdin ryhmittelemään.

Aineiston ryhmittelyssä luokittelin samaan teemaan kootut alkuperäiset ilmaukset yhdeksi kokonaisuudeksi. Alkuperäiset ilmaukset muutin pelkistetyimmiksi jakaen ne omiin alakategorioihin. Alakategoriat nimesin yhteisen tekijän mukaisesti. Jatkoin aineiston ryhmittelyä yhä suurempiin kategorioihin, kunnes minulle muodostui kolme pääkategoriaa. Osa pääkategorioista näyttäytyi jo teemahaastattelurungossa, mutta aineistosta nousi myös pääkategorioita täydentäviä alakokonaisuuksia. Aineistosta oli havaittavissa menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden aspekti. Teemat sisälsivät parisuhteen merkityksen sen hetkessä ajassa. Pääteemoiksi muodostuivat lauseet: parisuhde vaarantaa raittiuden, minäkäsitystä rakentamassa ja suhteen laatu korvaa määrän.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyössäni pyrin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini: Vaikuttaako parisuhde vankien yhteiskuntaan integroitumiseen ja millä tavoin mahdolliset vaikutukset ilmenevät? Esittelen tutkimustulokseni sisällönanalyysissä nousseiden kolmen pääteeman kautta.

Ensimmäinen kappale pureutuu vankilasta vapautumisen jälkeisiin hetkiin. Tässä kappaleessa tarkastelen parisuhdetta raittiuden näkökulmasta. Raittius ja retkahtaminen nousivat aineistosta selkeäksi pääteemaksi siviiliin palatessa. Ensimmäinen siviilivuosi nähdään yhteiskuntaan integroitumisen kannalta merkityksellisenä ajankohtana. Pyrin löytämään vastauksia parisuhteen merkityksellisyyteen tai merkityksettömyyteen ensimmäisten kuukausien aikana vapautumisesta. Pohdin aineiston avulla, millä tavoin parisuhde tukee ja toisaalta horjuttaa yhteiskuntaan paluuta.

Ensimmäisten siviilivuoden jälkeen useammalle haastateltavalle muodostui vakituinen parisuhde. Toinen kappale käsittelee parisuhdetta ja parisuhteen vaikutusta integroitumiseen myöhemminä siviilivuosina. Pääpainotus on minäkäsityksessä, jonka kehittyminen koetaan voimauttavana ja yhteiskuntaan kiinnittävänä tekijänä. Kappaleessa tarkastellaan suhteen myönteisiä, arjesta selviytymistä tukevia tekijöitä. Tämän lisäksi tuon ilmi haastateltavien kokemuksia parisuhteen haasteista.

Viimeinen kappale tarkastelee vankien näkökulmia omasta tulevaisuudestaan. Pääteemaksi on muodostunut yhteiskuntaan sulautuminen, joka nähdään tavoitettavana arvona. Tässä kappaleessa pyrin selvittämään, mitkä tekijät tulevaisuudessa nähdään yhteiskuntaa integroituvina tekijöinä ja onko todellinen integroituminen mahdollista. Tämän lisäksi käsittelem parisuhteen roolia vapautuneiden vankien tulevaisuuden suunnitelmissa.

6.1 Parisuhde vaarantaa raittiuden

Vapautuvien vankien ongelmien taustalla on usein monia elämänhaasteita, jotka ovat luonneet ja ylläpitäneet marginalisoitunutta elämäntilannetta. Taloudelliset ongelmat, kuten lailliset korvausvelat ja huumevelkojen perintään liittyvä toimintakulttuuri vaikeuttavat

rikoskierteestä irrottautumista. (Näkki, 2006, 38, 165.) Harvalla vapautuneella vangilla on asunto, työpaikka tai muu yhteiskuntaan kiinnittymistä edistävä tuki, jonka avulla siviiliin olisi helpompaa palata. Vielä useammalla on taustalla päihdeongelma, josta irrottautumiseen tarvitaan ulkopuolisten apua. Tästä syystä vankilasta vapautuminen siviiliin nähdään usein pelottavana ja ahdistavana kokemuksena. Myös omassa tutkimuksessani selvisi, että haastateltavat kokivat pelkoa ja huolestuneisuutta vapautumisensa johdosta. Suurella osalla haastateltavista oli päihdeongelma vielä vankilasta vapauduttuaan, mikä synnytti epävarmuuden tunteita tulevaa kohtaan.

''Siitä niinku huolissani olin kun vapauduin, että mulla on tota käyttöö ollu tässä koko aika, että vituiks se varmaan menee taas. Vähä niinku sillai, että ei ollu oikeen uskoo siihen että mä jotenki onnistuisin – vaikka halua oli kyllä.''

Haastateltavien tukiverkosto oli varsin vaihteleva vankilasta vapautuessa. Muutamalla oli jonkinlainen viranomaistaho kuntoutuksen tukena, kuten Siltavalmennus ja KRIS-Tampere ry. Lähiverkostoksi mainittiin myös omat vanhemmat, isovanhemmat ja sisarukset. Kuudesta haastateltavasta peräti neljällä ei ollut parisuhdetta vankilasta vapauduttuaan. Kyseisten henkilöiden tuntemukset vapautumisen johdosta olivat useimmiten jännittyneet ja pelokkaat. Useimmille haastateltavista kuntoutuspaikat olivat ainut sosiaalinen kiinnike, johon turvautua. Joukossa oli myös henkilö, jolla ei ollut minkäänlaisia ihmissuhteita tukena. Yksinäisyys koettiin pelottavana ja ahdistavana kokemuksena.

''Pelkäsin koko ajan niin helvetisti. Olin aika niinku yksin koko ajan.''

Kaksi haastateltavista oli vapautuessaan naimisissa. Heistä toisen puoliso istui samaan aikaan omaa tuomiotaan linnassa ja yhteyttä pidettiin puhelimitse ja kirjeitse vapautumisen jälkeen. Haastateltavista toisen puoliso odotti siviilissä. Tutkimuksessani selvisi, että parisuhde, jossa toinen osapuoli odotti siviilissä, loi vapautuvalle vangille turvallisuuden tunnetta. Vapautuminen nähtiin positiivisena asiana ja kohdattiin avoimin mielin.

Millä tunnelmilla palasit yhteiskuntaan vankilasta?(M)

''No oikeastaan niinko hyvällä tunnelmilla. Se että mulla oli paikka mihin niinko palata, koska olin jo naimisissa, niin onhan se ny turvallisempaa lähtee ku johonkin asuntolaan esimerkiksi - -, et voin sanoo että aika hyvä sillä lailla, turvallinen.''

Turvallisuuden tunteen lisäksi haastateltava koki kumppanin tukeneen hänen valintaansa pysyä raittiissa ja rikoksettomassa elämäntavassa. Vaikka valinta nähtiin ennen kaikkea henkilökohtaisena päätöksenä, koettiin kumppanin antama tuki tärkeäksi.

''No kyllähän mä tarvin sillon kun mä tulin takaisin siviiliin, joka on siinä tukena mun selviytymispäätöksessä.''

Toinen naimisissa ollut haastateltava koki saaneensa apua puolisoiltaan uuden elämäntilanteensa käsittelyyn. Vaikka yhteydenpito puolisoon tapahtui lähinnä puhelimitse, oli puolisoista haastateltavan mukaan apua omien, vapautumisesta heränneiden tunteiden käsittelyssä. Kumppanin olemassaolo mahdollisti keinon purkaa ristiriitaisia tunteita ja ajatuksia muuttuneesta elämäntilanteesta.

''- olihan se kiva kun oli joku jonka tunsin, vaikka se olikin siel vankilassa, mut sille pääs tilittää ihan avoimesti sitä miltä tuntuu ja tota, vähän niitä omia näkemyksiä ja sitä yksinäisyyttä.''

''Oli niinku joku kenen kanssa jakaa, koska kaikki oli uutta ja vaikeeta ja hankalaa.''

Toisaalta kumppanin koettiin herättävän myös turvattomuuden tunteita. Useammalle haastateltavista, joilla ei ollut vapautuessaan parisuhdetta, syntyi ensimmäisten siviili-kuukausien aikana suhdetörmäyksiä. Varsinkin pahasta päihdeongelmasta kärsineet henkilöt kokivat uuden kumppanin vaarantavan oman raittiuden. Tunteiden käsittely koettiin vaikeaksi kun alla oli yritys päästä eroon omasta päihdeongelmasta. Parisuhdetörmäyksissä ilmenneet riidat ja vastoinkäymiset nostivat retkahtamisen riskiä.

''Et vitun hankala tilannehan se oli siis loppuen lopuksi sitte, ku on ollu raittiina niin vähän aikaa ja sit alkaa käsittelee jotain tunteita.''

''Ne asiat mitkä siinä (suhteessa) tapahtu, nii se miten mie koin ne, nii se ajo mut siihen retkahtamisen partaalle.''

Osalla haastateltavista oli yhteiskuntaan palatessa kuntoutuspaikka, jossa omaa päihderiippuvuutta hoidettiin. Parisuhdetörmäyksen koettiin vaikuttavan myös kuntoutuksen onnistumiseen. Kaikki eivät nähneet suhdetörmäyksiä suoraan raittiutta vaarantavana,

mutta myönsivät suhteen vaikuttavan kuntoutukseen muulla tavoin. Oman päihdekuntoutuksen koettiin ikään kuin taantuvan ja pysähtyvän paikoilleen, ajatusten pyöriessä parisuhteen ympärillä. Aikaa uhrattiin enemmän kumppanille, kuin omalle kuntoutumiselle. Yksi haastateltavista myönsi, että parisuhde oli mennyt jopa itsehoitoryhmien edelle.

''Esimerkiks itsehoitoryhmissä mä en oo käyny ihan sen parisuhteen takia.''

Toisaalta myös oman aviopuolison koettiin vaikuttavan omaan raittiuspäätökseen heikentävästi. Tähän vaikutti aviopuolison oma päihde- ja rikostausta, jonka haastateltava pelkäsi jatkuvan vankilasta vapautumisen jälkeen.

''Kun ei ollu mitään takeita et lähteekö se muuttaa elämänsä - - ja sit ku läksi ite yrittää sitä päihteetöntä elämää, nii mitä jos se toinen tuliskin ja pilais sen, nii oli varmaan paljo sitäki pelkoo.''

Vaikka suhdekokeilut ja epävarma avioliitto nostivat pääasiallisesti retkahtamisen riskiä, antoivat ne haastateltavien mukaan myös jotain uutta ja arvokasta. Raastavat suhteet ensimmäisten siviilikuukausien aikana opettivat ennen kaikkea tutustumaan itseensä ja omiin tarpeisiinsa. Suhdekokeilut myös auttoivat ymmärtämään, kuinka tärkeää on hyväksyä ja rakastaa ensin itseään, jotta suhdetta voitaisiin lähteä rakentamaan.

''Hirveesti se opetti mua joo siitä, että mun kannattaa olla yksin ja opetella tykkäämään itestäni.''

Osa haastateltavista ei kokenut parisuhteen vaikuttaneen millään tavoin omaan raittiuteen ja elämäntavan muutokseen. Päihteettömyys ja päihteettömyyttä ylläpitävä elämäntapa nähtiin erillisenä parisuhteesta. Oma raittiuspohja oli rakennettu niin vahvaksi, että parisuhteen tuomat kriisit eivät haastateltavien mukaan sitä kykenisi horjuttamaan. Yhden haastateltavan mukaan vastuu olisi lopulta itsellä, eikä selviytymispäätöksen epäonnistumisesta voisi syyttää muita.

''Onhan se kaikki itsestä kiinni.''

Tutkimusaineistossa oli nähtävissä parisuhteen moninaiset vaikutukset vankien siviiliin paluussa. Avioliittoon perustuva parisuhde nähtiin tukea ja turvaa antavana tekijänä. Parisuhde loi kiintopisteen yhteiskuntaan, johon päihheet ja rikollinen elämäntapa eivät enää kuuluisi. Puolison koettiin vahvistavan omaa selviytymispäätöstä ja tukevan arjen uusista haasteista selviytymistä. Parisuhde mahdollisti myös keinon purkaa vapautumisen johdosta heränneitä tunteita ja ajatuksia.

Parisuhteella oli myös yhteiskuntaan kiinnittymistä horjuttavia vaikutuksia. Suhteessa elettiin usein yhteisten elämäntapavalintojen mukaisesti. Oman raittiuden puolesta huolestuttiin, mikäli kumppanin uskottiin jatkavan päihde- ja rikollista elämäntapaa. Myös uudet parisuhteet kuntoutuksen aikana aiheuttivat tunnekuohuntaa ja vaikeuttivat ratkaisua pysyä raittiina. Oman raittiuden puolesta pelättiin, sillä päihdeongelmasta irtaantuminen nähdään jo itsessään vaativana prosessina. Parisuhde synnyttikin epävarmuuden tunteita päihdeongelmasta kärsivien vankien keskuudessa. Toisaalta suhdekokeilut auttoivat ymmärtämään oman hyvinvoinnin tärkeyden osana suhteen perustamista. Itseen tulisi kyetä rakastamaan, jotta parisuhde kestäisi. Vain yhden haastateltavan mielestä parisuhde oli merkityksettömässä roolissa päihdeongelman ja vapautumisen suhteen. Hänen mukaansa parisuhdetta ja päihteetöntä elämäntapaa ei voisi yhdistää niiden eroavaisuuden vuoksi. Vastuu omasta raittiudesta olisi siten vain itsellä.

6.2 Minäkäsitystä rakentamassa

Sosiaalista tukea pidetään tärkeänä onnellisuuden tekijänä parisuhteessa. Kumppanilta saatava päivittäinen sosiaalinen tuki voi tuottaa parhaimmillaan jatkuvaa onnen ja luottamuksen tunnetta. Tuki voi ilmetä huolehtimisena, avun antamisena ja henkisenä tukena. Sosiaalisen tuen on todettu olevan suorassa yhteydessä parisuhteen tyytyväisyyteen, antaen uskoa selvitä elämän vaikeuksista yhdessä. (Kontula 2013, 24–25.)

Uuden elämäntavan ylläpitäminen yksin koettiin raskaana. Toiseen tukeutuminen ja suhteen vastavuoroisuus auttoivat selviämään vaikeista hetkistä. Parisuhde nähtiin vastavuoroisena, jossa elämää elettäisiin yhdessä. Päihde-elämää värittäneet hyväksikäytöt ja tunteettomuus vaihtuivat aitoon rakkauteen ja välittämiseen. Raittiuden myötä syntyneissä parisuhteissa haluttiin tukea vastavuoroisesti myös omaa kumppania.

''- - et et, kylhän sieltä löytyy sitä välittämistä ja rakkautta siinä, et haluaa olla toisen apuna ja tukena.''

Siviilissä syntyneet pidempiaikaiset suhteet loivat turvallisuuden tunnetta. Haastateltavat korostivat turvallisuuden merkitystä elämässään. Tämä näkyi myös haastateltavien sana- valinnoissa. Parisuhteesta muodostui lähes synonyymi perheelle, omalle kodille ja tule- vaisuudelle. Parisuhde nähtiin elämää vakauttavana tekijänä, joka oli tuonut turvallisuu- den tunnetta arkeen. Suhde oli auttanut kiinnittymään takaisin yhteiskuntaan päämäärät- tömän ajelehtimisen sijaan.

''On ollu sellanen turvapaikka kotona, tai jotenki semmonen, ettei oo ajelehtinu vähä niinku sillai päämäärättömästi, et on ollu semmonen juttu siinä.''

Pidempiaikaisella parisuhteella oli ollut yhden haastateltavan mukaan myös seksuaali- suutta eheyttävä vaikutus. Haastateltavan mukaan väkivallan ja hyväksikäytön kokemuk- set päihde- ja rikosmaailmassa olivat vaikeuttaneet mahdollisuutta nauttia ihmisten lähei- syydestä. Parisuhde oli tuonut elämään kauan kaivattua vilpítőntä läheisyyttä, mikä vä- hensi pelkoa seksuaalista kanssakäymistä kohtaan.

''Jos aattelee sitä (suhdetta) seksuaalisuuden puolelta, nii se on ainakin korjaantunu siltä osin, että enää ei tarvi pelätä sitä.''

Vapautumisen jälkeisiin siviilivuosiin pohjautuvassa aineistossa nousi voimakkaasti esille parisuhteen ja minäkäsityksen välinen yhteys. Minäkäsityksellä tarkoitetaan ihmi- sen ajatuksia omista piirteistään, motiiveistaan ja käyttäytymisestään. Se sisältää kaikki ihmisen itseensä kohdistamat tunteet ja ajatukset, joilla hän määrittelee ja luokittelee it- sensä. (Helkama ym. 2013, 363.). Haastateltavat kertoivat minäkäsityksen muuttuneen parisuhteen myötä. Omat alemmuuden tunteet ja riittämättömyyden kokemukset olivat vähentyneet. Haastateltavat eivät enää kohdistaneet itseensä samankaltaista itseinhoa, kuin ennen parisuhdetta. Aitoon kumppanuuteen perustuva parisuhde oli parantanut itse- tuntoa ja lisännyt itseluottamusta.

'' Mie uskon itteeni paljon enemmän – ja luotan.''

Oman minäkäsityksen muuttuminen ja itsetunnon kohoaminen korreloivat parisuhteen kestävyuden kanssa. Haastateltavien mukaan oma henkinen kasvu paransi suhteen toivuutta. Kun itseään kykeni rakastamaan ehdoitta, oli rakkautta mahdollista osoittaa myös toista kohtaan. Tämä paransi suhteen laatua ja lisäsi suhteen kestävyyttä.

”Ja sitte mitä valmiimpi sä oot ittes kanssa, sitä paremmin parisuhde tulee toimii.”

Minäkäsitys muovautuu koko ihmisen elämän ajan ja on riippuvainen ihmissuhteista, jotka muuttuvat (Helkama ym. 2013, 362). Kaikki haastateltavat olivat olleet siviilissä vähintään kaksi vuotta. Tutkiessani siviilisäädyn muutoksia vankilasta vapautumisen ja tätä seuranneiden siviilivuosien aikana havaitsin muutosten olleen suurehkoja. Vain yksi haastateltavista oli naimisissa saman kumppanin kanssa, kuin vapautuessaan (taulukko 1). Muilla parisuhdetilanteet olivat muuttuneet enemmän tai vähemmän, mikä näkyi muun muassa kohonneina avioerolukuina (taulukko 2).

TAULUKKO 1. Haastateltavien siviilisäätty vapautuessa

Siviilisäätty vapautuessa	%	N
Avioliitto tai rekist. parisuhde	33	2
Naimaton	50	3
Eronnut	0	0
Parisuhde	17	1
Yhteensä	100	6

TAULUKKO 2. Haastateltavien siviilisäätty tällä hetkellä

Siviilisäätty tällä hetkellä	%	N
Avioliitto tai rekist. parisuhde	17	1
Naimaton	17	1
Eronnut	50	3
Parisuhde	17	1
Yhteensä	100	6

Muuttuvat parisuhdetilanteet vaikuttivat haastateltavien mielipiteisiin parisuhteen merkittävyydestä ja tärkeydestä. Haastattelutilanteen aikana kahdella haastateltavista oli avioeroprosessi käynnissä, mikä näkyi osaltaan pessimistisenä näkökulmana parisuhteiden tärkeydestä.

”Kyllä sillä parisuhteella on merkitystä, mutta nyt kun mulla taas sitä ei ole, niin ei oo merkitystäkään. Tietysti tästä tilanteesta varmaan johtuen.”

Kontulan (2013, 56) mukaan ihmisillä on kaksi keskeistä ristiriitaista tarvetta, joita on vaikea tyydyttää samanaikaisesti: Yhteenkuuluvuuden tarve saa meidät tavoittelemaan kestäviä suhteita toisiin ihmisiin, kun taas toisaalta yksilöllisyyden tarpeen mukaisesti haluamme toimia siten kuin itse haluamme tai parhaaksi näemme. Nämä kaksi perustarvetta luovat väistämättä jännitettä parisuhteeseen (Kontula 2013, 56). Toisaalta parisuhde tyydyttää yhteenkuuluvuuden tarpeemme, mutta toisaalta etsimme myös yksilöllistä tapaa toteuttaa itseämme.

Osa haastateltavista myönsi parisuhteen aiheuttaneen myös päänvaivaa. Tähän vaikutti haastateltavien mukaan omat lapsuuden kasvatusolosuhteet - ja käyttäytymismallit. Vanhat opitut tavat eivät toimineetkaan uudessa suhteessa, johon päädyttiin raittiina uuden kumppanin kanssa. Haastateltavista osa koki tilanteen hyvin hämmentävänä. Vanhoista tavoista haluttiin pyrkiä eroon. Tilanteen uskottiin vaikuttavan olennaisesti myös kumppanin viihtyvyyteen suhteessa.

”Kaikki ne mitä on lapsena kotioloissa oppinu kuinka ihmisiä kohdellaan, elikkä tota ei välttämättä ollu sellasta hirveetä rakkautta ja välittämistä ja muuta, nii kyllä mulla ainakin korostuu ne mun huonot puolet siinä - -”

Parisuhdetta horjuttavaksi tekijäksi koettiin myös vanhasta elämäntavasta kummittelemaan jäänyt luottamuspula. Moni haastateltavista mainitsi tulleen petetyksi – ja toisaalta pettäneen myös itse. Vanhojen haavojen auki repiminen ja käsitteleminen tuntuivat haastateltavista vaikealta. Petetyksi tuleminen tunteet lisäsivät epävarmuutta kumppanin rinnalla pysymisestä. Kumppanin kanssa harjoiteltiin uudenlaisia parisuhdesääntöjä suhteen pysyvyyden takaamiseksi. Uudet toimintamallit eivät kuitenkaan olleet helppoja, vaan haastateltavat kokivat ne raastavina kasvunpaikkoina.

”Se on hirveetä harjoittelua ja kasvamista – varmaan molemmille.”

Siviilisäätymuutoksista huolimatta haastateltavista suurin osa mielsi avioliitot, parisuhteet ja seurustelukokemukset positiivisiksi kokemuksiksi. Suhteet olivat auttaneet hahmottamaan omia käyttäytymismalleja, joita muuttamalla parisuhdetta olisi mahdollista

jatkossa parantaa. Vapautumisen jälkeiset suhdekokeilut toimivat myös vertailukohteena, jonka myötä uutta suhdetta osattiin arvostaa.

''Erona alkutoipumisen suhdekokeiluun on se, kun kuitenkin oppii niin paljon tuntee itseensä ja sit tykkää itestään sen verran, että voi olla jossain ihmissuhteessa. Helpottaa kummasti elämää.''

'' Et se on ollu niin iso kokemus, et jos joskus palaa hänen kanssaan yhteen, niin tietää miten toimitaan ja mitä tehdä eri tavalla, tai seuraavissa parisuhteissa.''

Vaikka parisuhteet koettiin osittain työläinä kasvuprosesseina, nähtiin ne keskimääräisesti tavoiteltavana ja tärkeänä osana elämää. Tutkimustuloksista on nähtävissä parisuhteen merkitys arjen keskellä turvallisuutta luovana tekijänä. Parisuhteesta oli muodostunut turvapaikka, joka oli auttanut kiinnittymään yhteiskuntaan. Hyvän ja laadukkaan parisuhteen koettiin antavan paljon myönteisiä asioita, jotka edesauttoivat elämää yhteiskunnassa. Parisuhdehaasteiksi koettiin vanhasta elämästä jääneet käyttäytymismallit ja pelot. Myös pitkän avioliiton päätyminen eroon herätti pessimistisiä tuntemuksia parisuhteen tärkeydestä. Haastateltavien kokemat vastoinkäymiset parisuhteissa olivat kuitenkin auttaneet tutustumaan itseensä entistä paremmin ja ymmärtämään omia käyttäytymismalleja.

6.3 Suhteen laatu korvaa määrän

Ihmisen identiteetti muuttuu yksilöihin ja ryhmiin kohdistuvan samaistumisen vaihdellessa. Identiteetillä tarkoitetaan niitä henkilökohtaisia ja sosiaalisia ominaisuuksia, jotka sisältyvät ihmisen minäkuvaan. (Helkama ym. 2013, 383.) Giddensin (1991) mukaan yhteiskunnassa ihmiset eivät kuitenkaan ole vain osa yhteisöä, jonka kautta määrittelisivät identiteettiään. Ihminen itse vastaa valinnoillaan siitä, mikä hän on ollut, on tai tulee olemaan. (Myllärinen 2011, 30.) Menneisyyden nähdään kulkevan nykyisyyden rinnalla ja tuleviin tekoihin on mahdollista vaikuttaa. Näin omaa identiteettiä on mahdollista muokata.

Haastateltavien puheessa korostui oman menneisyyden käsitteleminen osana nykyistä identiteettiä. Suurin osa haastateltavista mielsi itsensä edelleen ex-vangiksi. Menneisyyden nähtiin paitsi muistuttavan entisestä elämästä, johon ei haluttu enää palata, myös vahvistavan uuden identiteetin muodostumista. Haastateltavat painottivat omien valintojensa vaikutusta uuden identiteetin ja roolin synnyssä.

'' - - nään itteni ex- vankina ja ex- käyttäjänä, et mie en niinku halua et se koskaan jotenki poistuu musta, - - mut en mie myöskään oo loppuelämää addikti''

''Kyl mä luulen et niillä valinnoilla ja ihmisen persoonalla on paljon tekemistä (uutta identiteettiä luodessa).''

Osa haastateltavista korosti ennen kaikkea tekojensa vääryyttä. Koska menneisyyden valintoihin ei voitu enää vaikuttaa, oli valintojen kanssa kyettävä elämään. Suurin osa haastateltavista olikin kääntänyt menneisyytensä voimavaraksi, jonka turvin elämää voisi jatkaa eteenpäin.

''Tota, kyllä se menneisyys on kääntyny tässä kohtaa mulle semmoseks voimavaraks mitä voin tarvittaessa käyttää hyödyks.'''

Menneisyys nähtiin voimavarana, jota olisi mahdollista hyödyntää tulevien sukupolvien hyväksi. Esimerkiksi kokemusasiantuntijana toimiminen KRISin, koulujen ja vankiloiden keskuudessa oli vähentänyt yhden haastateltavan mukaan oman menneisyyden taakkaa. Omia taustojaan avaamalla oli mahdollista auttaa samalla tilanteessa olevia ja vaikuttaa heidän ongelmiin ennaltaehkäisevästi. Muita auttamalla haastateltava koki ikään kuin hyvittäen menneisyytensä.

''Mä niinku jollakin tavoin yritän hyvittää niitä juttuja ja maksaa takasin, tehä tätä työtä ja auttaa muita ihmisiä.'''

Kokemusasiantuntijuuden lisäksi puolet haastateltavista suuntautui tai oli aikeissa suuntautua sosiaali – ja terveysalalle töihin. Menneisyyden tekojen hyvittäminen auttamalla samassa tilanteessa kärvisteleviä antoi haastateltavien mukaan elämälle tarkoituksen. Työ koettiin vastavuoroisena suhteena työntekijän ja asiakkaan kesken. Haastateltavat kertoivat, että saivat myös itse työstään paljon irti.

''Että tässä (KRISillä) mä teen sitä mitä mä haluan ja koen tärkeeks ja saan ite paljon samalla.''

Työ sosiaali- ja terveysalalla nähdään yhteiskuntaan kiinnittävänä tekijänä. Haastateltavien mukaan töiden kautta mahdollistuu taloudellinen itsenäisyys, verojen maksaminen ja lain noudattaminen. Nämä tekijät mahdollistavat haastateltavien mukaan yhteiskuntaan integroitumisen. Yksi haastateltavista kiteytti oman työnsä kokemusasiantuntijana olevan yhteiskuntaan palautumista.

'' - käyään puhumassa ja pitämässä infoo, et se on just sitä niinku mun paluuta yhteiskuntaan- meininkiä.''

Kysellessäni parisuhteen merkityksestä tulevaisuuden suunnitelmissa, vastaukset vaihtelivat laidasta laitaan. Suhde nähtiin yleisesti positiivisena osana elämää, mutta sen olemassaoloa ei koettu ehdottomana, eikä parisuhdetta etsitty yksinäisyyden pelossa. Osa haastateltavista halusi ennen kaikkea itsetunnon terveen kumppanin, jonka kanssa jakaa elämän myötä – ja vastoinikäymiset. Suhteeseen ei pyritty seurustelun itsensä vuoksi. Parisuhteelta odotettiin molemmin puoleista arvostusta ja kunnioitusta.

''Et se (parisuhde) on voimaannuttava ja sitä haluaa, mutta ei niinku ettimällä eti.''

''Mulla on hirveen tärkeä et se arvostaa mua ja myös se, että mä arvostan häntä, mut en mä sinällään hakemalla hae mitään.''

Toisaalta puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että parisuhde ei ollut kiintopiste, jonka kautta tulevaisuutta olisi mahdollista suunnitella. Parisuhdetta ei nähty tärkeänä arvona, joka mahdollistaisi vanhenemisen yhdessä kumppanin kanssa tai perhe-elämän idyllisyyden. Hiljattain avioeron kokeneista haastateltavista yksi suhtautui parisuhteeseen hyvin epäluuloisesti. Ennen kaikkea parisuhteiden vaatimat kasvuprosessit koettiin työläisinä ja väsyttävinä.

''En haluais niinku alkaa tekemään mitää siinä ihmisen kanssa, mitää yhteiskasvua niinku...''

Kysyessäni haastateltavilta täydellisen yhteiskuntaan integroitumisen mahdollisuudesta, vastaukset olivat hyvin myönteisiä. Peräti neljä kuudesta oli sitä mieltä, että täydellinen sopeutuminen yhteiskuntaan olisi mahdollista. Loput kaksi olivat sitä mieltä, että yhteiskuntaan integroituminen olisi mahdollista, mikäli leima vankeudesta häviäisi ja omat valinnat elämää rakennettaessa osuisivat kohdalleen.

''Se on varmaan että mitenkä tätä elämänsä elää, että minkälaisia palikoita siihen laittaa.''

Hyvärin ja Kainulaisen (2013, 213–214) mukaan vain sellaisten toimintojen löytyminen, joilla on todellista merkitystä vangin elämässä, on mahdollista purkaa rikollisen leimaa ja rakentaa identiteettiä uudenlaiseksi. Täydellinen integroituminen yhteiskuntaan nähtiin mahdollisena vuosia jatkuneen päihde- ja rikollisen elämäntavan jälkeen, mikäli omat valinnat osuisivat oikeaan. Yksilön tekemät valinnat voidaankin nähdä merkittävänä osana yhteiskuntaan kiinnittymistä, jossa vanha ja uusi identiteetti hioutuvat yhdeksi, eheäksi kokonaisuudeksi. Mennyt ja tuleva eivät ole toisiaan poissulkevia tekijöitä, vaan muodostavat vangin integroitumisprosessissa yhtenäisen kokonaisuuden. Kuten eräs haastateltavista totesi:

''Olen osa yhteiskuntaa, mutta olen omanlainen osa yhteiskuntaa.''

Kaiken kaikkiaan haastateltavat kokivat yhteiskuntaan integroitumisen olevan mahdollista. Menneisyyden kääntäminen voimavaraksi, uusi identiteetti ja työ nähtiin tavoiteltavina asioina. Oma menneisyttä ei tulisi unohtaa, vaan siitä tulisi ammentaa voimaa arjen keskelle. Työt sosiaali- ja terveysalalla auttaisivat kiinnittymään yhteiskuntaan paitsi taloudellisen riippumattomuuden myötä, myös luomalla uudenlaisen merkityksen omalle identiteetille kokemusasiantuntijana.

Parisuhteen merkitys osana tulevaisuutta vaihteli haastateltavien kesken. Osalle haastateltavista parisuhde näyttäytyi luonnollisena osana tulevaisuutta. Tulevaisuutta ei kuitenkaan suunniteltu parisuhteen kautta. Suhteen laatu koettiin tärkeänä sen sijaan, että parisuhteeseen ryhdyttäisiin suhteen itsensä vuoksi. Osa haastateltavista sen sijaan suhtautui parisuhteisiin varsin välinpitämättömästi. Tutkimustuloksissa onkin nähtävissä parisuhteen merkityksen vähentyvän yhteiskuntaan integroitumisessa siviilivuosien karttuessa.

Parisuhteen mahdollistama minäkäsityksen muutos oli luonut pohjan uudelle identiteetille, jota vahvistettaisiin tulevaisuudessa parisuhteesta riippumattomilla tekijöillä.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1 Yhteenveto tutkimustuloksista

Myllärisen (2011, 29) mukaan ihmisen elämä rakentuu kolmiulotteisessa kontekstissa, jossa tavoitteita tarkastellaan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmista. Oman tutkimusaineiston analyysivaiheessa selvisi, että myös yhteiskuntaan kiinnittymisen voidaan nähdä kolmiportaisena jatkumona. Ensimmäisen tutkimuskysymyksenäni tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako parisuhde vapautuvien vankien yhteiskuntaan integroitumiseen. Koska minuutemme on muuntuva jatkumo menneisyydestä tulevaisuuteen, löysin vastauksia parisuhteen vaikutuksista integroitumiseen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmasta. (Saastamoinen 2006, 146).

Vapautumisen jälkeiset hetket koettiin useimmiten pelottavina ja ahdistavina. Pelkoa ja ahdistusta lisäsivät tieto siviilissä odottavasta yksinäisyydestä ja sosiaalisen tuen puutteesta. Haastateltavista he, joilla ei ollut parisuhdetta vankilasta vapauduttuaan, turvautuivat vähäisiin, jäljellä oleviin lähisuhdeverkostoihinsa. Osalla kuntoutuspaikat olivat ainoa väylä sosiaaliin kontakteihin. Parisuhteen merkitys vapautuvalle vangille nousi esille, kun haastateltavista kaksi kertoi olevansa avioliitossa. Heidän mukaansa parisuhde loi turvaa siviiliin paluuseen ja mahdollisti keinon käsitellä vapautumisesta heränneitä tuntemuksia. Puolisolla oli myös suuri vaikutus päihde- ja rikolliseen elämäntavan ylläpitämisessä. Toisaalta parisuhde tuki raittiutta vahvistaen omaa selviytymispäätöstä ja elämänmuutosta, toisaalta puolisoa koskeva raittiuskysymys herätti epävarmuutta omaa yhteiskuntaan kiinnittymistä kohtaan.

Myös lyhyillä suhdekokeiluilla oli haastateltavien mukaan vaikutusta yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Oman raittiuden puolesta pelättiin, sillä päihdeongelmasta irtaantuminen nähtiin jo itsessään vaativana prosessina. Parisuhdekokeilut vapautumisen jälkeen synnyttivät haastateltavissa tunnekuohuja, jotka nostivat retkahtamisen riskiä ja toisaalta veivät pois ajatuksia omasta kuntoutumisesta. Uuteen suhteeseen uhrattiin aikaa, mikä näkyi itsehoitoryhmäkäyntien vähentyvinä määrinä. Toisaalta lyhyet suhteet koettiin myös antoisina ja opettavaisina kokemuksina. Ne auttoivat jäsentämään tarvetta eheytyä ihmi-

senä, jotta kestävä suhdetta olisi mahdollista rakentaa. Parisuhde ja päihteetön elämäntapa nähtiin myös toisistaan erillisinä asioina, jolloin oman kuntoutuksen epäonnistumista ei voitaisi laittaa kumppanin vastuulle.

Tutkimustulosteni perusteella voidaan todeta, että vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on myöntävä: parisuhde vaikuttaa vapautuneiden vankien yhteiskuntaan integroitumiseen. Pitkän ja vakaan avioliiton merkitys yhteiskuntaan sopeutumista tukevana tekijänä oli selkeä. Toisaalta myös avioliitto saattoi horjuttaa raittiutta, mikäli puoliso jatkaisi päihde- ja rikollista elämäntapaansa. Suhteen laadulla olikin suuri merkitys vangin yhteiskuntaan kiinnittymisen onnistumisessa. Pääsääntöisesti lyhyet, vankilasta vapautumisen jälkeen muodostuneet suhdetutkimukset, nostivat sen sijaan retkahtamisen riskiä. Näissä suhteissa vakaus ja turvallisuus eivät sisällyneet suhteeseen. Epävarmuus ilmeni tunnekuohuntana horjuttaen raittiutta.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, millä tavoin parisuhteen mahdolliset vaikutukset ilmenevät vangin yhteiskuntaan integroitumisessa. Tarkoitukseni oli tarkastella kaikkia niitä yhteiskuntaan kiinnittymistä edesauttavia ja horjuttavia tekijöitä, joita aineistoista nousisi. Haastateltavien mukaan vakaalla ja tasapainoisella parisuhteella on turvallisuuden tunnetta lisäävä vaikutus. Parisuhteen koettiin olevan tietynlainen turvapaikka, joka mahdollistaisi yhteiskuntaan kiinnittymisen päämäärättömän ajatelmien sijaan. Rakkauteen ja välittämiseen perustuva suhde paransi vankien itsetuntoa ja lisäsi itseluottamusta. Sillä nähtiin olevan myös yksilöä eheyttävä vaikutus niin seksuaalisuuden, kuin oman minäkäsityksen kautta.

Ymmärrys oman minuuden arvokkuudesta mahdollistui parisuhteen myötä. Käsitys itsestä arvottomana ja huonona ihmisenä muuttui parisuhteiden myötä. Siinä missä eroon päätyneet suhteet opettivat haastateltavia tutustumaan itseensä ja ymmärtämään omia tarpeita paremmin, olivat pidempiaikaiset ja vakaat suhteet puolestaan lisänneet haastateltavien itsetuntoa ja itseluottamusta. Vaikka lyhytkestoiset ja epävakaut suhteet korreloivat turvattomuuden, pelon ja epäluotettavuuden kanssa, opettivat ne haastateltavia ymmärtämään omia käyttäytymismalleja, joita muuttamalla suhteen laatua olisi mahdollista parantaa. Äärimmillään suhdetutkimukset auttoivat myös haastateltavia ymmärtämään, kuinka tärkeää on kyetä rakastamaan ensin itseään, jotta eheä parisuhde olisi rakennettavissa tulevaisuudessa.

Tutkimukseni viimeisessä osuudessa käsittelin vankien näkökulmia omasta tulevaisuudesta integroitumisen näkökulmasta tarkastellen. Myllärinen (2011, 30) mukaan ihminen nähdään ainutkertaisena yksilönä ja oman elämänsä suhteiden vankina. Omista, jo muodostuneista ajatustottumuksista, voi olla vaikea poiketa. Oman maailmankuvan ja merkityssuhteiden tiedostaminen on olennaista, sillä kasvaminen ja kehittyminen tapahtuvat merkityssuhteiden avulla. (Myllärinen 2011, 30.) Aineistosta nousi esille ennen kaikkea oman menneisyytensä hyväksyminen ja sen kääntäminen voimavaraksi. Haastateltavat painottivat myös yhteiskuntaan kiinnittävien tekijöiden merkityksellisyyttä, jotka vahvistivat uutta identiteettiä yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä. Uusi identiteetti sisälsi haastateltavien mukaan työpaikan, lain noudattamisen ja verojen maksamisen. Vanhat teot haluttiin hyvittää työskentelemällä kokemusasiantuntijana kouluissa, vankiloissa ja KRISin parissa. Oma työ nähtiin merkityksellisenä, jonka kautta olisi mahdollista auttaa muita ja ennaltaehkäistä rikollista toimintaa.

Lähes jokaisen haastateltavien mukaan täydellinen integroituminen yhteiskuntaan oli mahdollista. He kuitenkin korostivat omien valintojen merkitystä uudenlaista elämää rakentaessa. Omat valinnat näyttäytyivät aina henkilökohtaisesti raittiuspäätöksestä parisuhdekumppanin valintaan saakka.

Parisuhteen laadun merkitys korostui tulevaisuuden aspektia tarkastellessa. Kaikki haastateltavista olivat olleet siviilissä vähintään kaksi ja enimmillään kahdeksan vuotta. Näihin vuosiin mahtui siviilisäädyn muutoksia seurustelusuhteista avioliittoihin ja avioeroihin. Suurin osa haastateltavista koki parisuhteen mielekkäänä osana tulevaisuutta. Parisuhde ei kuitenkaan noussut tärkeäksi itseisarvona, vaan suhteen laadulle ja kumppanin sopivuudelle annettiin painoarvoa. Suhdetta ei nähty myöskään ehdottomana osana tulevaa, vaan pikemminkin myönteisenä lisänä. Osalle haastateltavista parisuhde näyttäytyi avioeron jälkeisenä, yhteistä kasvua vaativana raskaana taakkana, sekä perhe-elämää korostavana tekijänä, jolle ei omassa elämässä nähty sijaa. Tulevaisuuden tarkastelussa parisuhteen merkitys hälveni antaen tilaa muille yhteiskuntaa kiinnittäville tekijöille.

Tutkimustuloksistani on nähtävillä, että parisuhteen merkitys muuttui vangin yhteiskuntaan integroitumisessa. Suurin merkitys parisuhteella oli vangin vapautuessa. Raittius osana yhteiskuntaan kiinnittymistä näyttäytyi selkeänä teemana. Pähdeongelmasta kuntoutuneet vangit kokivat parisuhteen horjuttavan tai tukevan raittiutta. Siviilivuosien kuluessa parisuhteen rooli yhteiskuntaan kiinnittymisessä sen sijaan muovautui. Kumppani

oli suuri tuki tavalliseen arkeen kiinnittymisessä. Parisuhde koettiin myös tärkeäksi uuden identiteetin luomisessa ja vahvistamisessa, joka tuki integroitumista ja rikoksettoman elämän jatkamista. Parisuhteen merkitys integroitumisessa tulevaisuuden näkökulmasta sen sijaan nähtiin vaihtelevana. Tutkimustuloksien mukaan laadultaan hyvä parisuhde koettiin tavoiteltavana asiana. Itseisarvoltaan parisuhdetta ei kuitenkaan ollut ehdoton osa tulevaisuutta. Onkin nähtävissä, että parisuhteen merkitys yhteiskuntaan integroitumisessa vähenisi siviilivuosien lisääntyessä ja vangin löytäessä oman paikkansa yhteiskunnassa. Parisuhde ikään kuin saisi vangin muutoksen alulle, tukien elämänmuutoksessa. Uuden identiteetin vahvistuessa parisuhteen merkitys kuitenkin hiljalleen vähenisi.

Parhaimmillaan parisuhteen antama tuki ja turva mahdollistavat uuden identiteetin kehittymisen ja liittävät osaksi yhteiskuntaa. Pahimmillaan parisuhde vaarantaa yksilön omaksuman, uudenlaisen elämäntavan ja mahdollistaa syrjäytymisen muusta yhteisöstä. Yhteiskuntaan integroitumisen kannalta parisuhde voidaankin nähdä moniulotteisena kokonaisuutena, jonka vaikutus on suurimmillaan vankilasta vapauduttua ja muovautuu siviilivuosien aikana. Tutkimustulosteni mukaan parisuhde nähdään kuitenkin keskimäärin tavoiteltavana ja tärkeänä osana elämää, vahvistaen yhteiskuntaan kiinnittymistä.

”Tota, kyllähän se on niinkun äärimmäinen voimavara.”

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Laadullista tutkimusta tehdessä on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Tieteellisen tutkimuksen edellytetään tuottavan korkealaatuisia ja täsmällistä tutkimustietoa olennaisista kysymyksistä. Tämän vuoksi tutkimusprosessiin tulee kiinnittää huomiota monipuolisesti kaikissa tutkimusvaiheissa. Koska kaikki tutkimusvaiheet sisältävät monia valintamahdollisuuksia, tutkimuksen luotettavuutta ja tutkijan etiikkaa koetellaan useita kertoja koko tutkimusprosessin ajan. (Eskola & Suoranta 2005, 52.) Tutkimusta tuleekin arvioida kokonaisuutena, jolloin sen johdonmukaisuutta on mahdollista korostaa. (Kuula 2006, 30.)

Eettisyys on tärkeä osa tutkimusprosessia ja tieteen sisäistä itseohjausta. Eettisyydellä pyritään edistämään hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja estämään tiedeyhteisön rapautumista.

Tutkijoita koskevia eettisiä vaatimuksia ovat esimerkiksi tunnollisuus, rehellisyys, ihmisarvojen kunnioittaminen ja älyllinen kiinnostus tutkimusta kohtaan. (Kuula 2006, 30.) Tutkimuksen eettistä pohdintaa tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa ilmenee eri suuntiin vieviä tavoitteita (Kuula 2006, 15). Totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentävät normit ohjaavat tutkijaa noudattamaan luotettavia tutkimusmenetelmiä ja esittämään tuloksia, joiden oikeellisuus on tiedeyhteisön tarkistettavissa. Samalla kuitenkin edellytetään, että tutkimuksen toteuttaminen ei loukkaa tutkittavien ihmisten yksityisyyttä. (Kuula 2006, 15, 24.)

Eettisten periaatteiden toteutumisen lisäksi tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä. Tästä huolimatta tulosten luotettavuus ja pätevyys voivat vaihdella. Tämän vuoksi tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida. (Hirsjärvi ym. 2004, 216.) Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja, kuten reliaabeliutta ja validiutta. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja validius tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin. Termit saatetaan kytkeä määrällisen tutkimukseen, jonka luotettavuuden arvioimiseksi on kehitetty erilaisia tilastollisia menettelytapoja. Tästä syystä termien käyttöä laadullisessa tutkimuksessa on pyritty välttämään. Laadullisten tutkimusten luotettavuutta voidaan kuitenkin arvioida erilaisten kuvausten, siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuuden kautta. (Hirsjärvi ym. 2004, 216–217.)

Lähtökohtana luotettavuuden arvioinnissa on, että hyviä tieteellisiä menettelytapoja noudattamalla voidaan taata tutkimuksen luotettavuus ja uskottavuus. Tutkimusaineiston keruu, käsittely ja asianmukainen arkistointi ovat siten olennainen osa tiedon luotettavuutta ja tarkistettavuutta (Kuula, 2006, 24, 34.) Tutkijan on myös ensisijaisen tärkeää selostaa tarkkaan kaikki tutkimusvaiheet. Aineiston tuottamisen olosuhteet, kuten haastattelutilanteet, tulisivat kertoa selkeästi ja totuudenmukaisesti. Mahdollisten häiriötekijöiden ja virhetulkintojen lisäksi tutkijan tulisi tehdä oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2004, 217–218.)

Opinnäytetyössäni käytin lähteitä monipuolisesti tutkimuksista julkaistuun kirjallisuuteen ja väitöskirjoihin. Tämän lisäksi hyödynsin verkkolähteitä. Internetissä on saatavilla tutkimusaineistoja hyvin erilaisista aihepiireistä ja yhteyksistä. Aineistojen keräämisen ja tallentamisen rinnalla kummittelee kuitenkin kysymys aineiston luotettavuudesta. (Kuula

2006, 14.) Varmistaakseni tutkimukseni luotettavuutta olen hyödyntänyt tunnettujen tutkijoiden teoksia ja julkaisuja. Tämän lisäksi pyrin löytämään opinnäytetyöhöni aina ensisijaisen lähteen ja käyttämään mahdollisimman tuoreita tutkimuksia.

Hirsjärven ym. (2004, 26) mukaan jo tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. Omassa opinnäytetyössäni tiedostin tutkimukseni haasteet. Koska parisuhdetta ei ole tutkittu laajana ilmiönä vankien yhteiskuntaan kiinnittymisessä, minun oli tarkkaan pohdittava, millä tavalla saisin tutkimuksestani eniten irti. Aprikoin myös, saisin riittävästi haastateltavia, jotka vastaisivat tutkimusongelmani kuvausta. Jouduin lopulta joustamaan tutkimuskysymyksiäni alkuperäisessä asettelussa. Haastateltavaksi päätyivät myös henkilöt, joilla ei ollut vakituista suhdetta vankilasta vapauduttuaan. Tutkimukseni laajenikin koskemaan myös myöhempiä siviilivuotia. Jotta opinnäytetyöni ei lähtisi rönsyilemään liikaa, minun tuli useaan otteeseen muistuttaa itseäni työn laajuuden kriteereistä ja tutkimukseni lähtökohdista.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta lisäävät tutkimusluvan (liite 2) pyytäminen sekä KRIS-Tampereelta, että tutkimukseen osallistuvilta. Jokaiselle haastateltavalle annetussa suostumuslomakkeessa (liite 4) korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta ja mahdollisuutta keskeyttää haastattelu, mikäli osallistuva näin tahtoi. Tutkimukseen osallistui vain kuusi henkilöä, mikä on sinänsä vähäinen määrä. Tutkimukseni luotettavuutta korostivat mielestäni kuitenkin sekä osallistumisen vapaaehtoisuus, että tutkittavien oma kiinnostus opinnäytetyötäni kohtaan. Suuri osa osallistujista otti minuun itse yhteyttä asian tiimoilta ja ilmaisivat halukkuutensa osallistua opinnäytetyöhöni. Loput päätyivät tutkimukseeni kahden keskeisen keskustelun kautta, jossa selitin yksityiskohtaisemmin tutkimukseni lähtökohtia ja tarkoitusta.

Kaikki haastattelut pidettiin kahden viikon sisällä. Tämä mielestäni lisäsi haastattelun lopputulosten luotettavuutta, sillä taitoni haastattelijana kehittyivät tiheän aikavälin ansiosta. Minulla ei ollut haastattelutilanteista aiempaa kokemusta ja tämä näkyi ensimmäisen haastateltavan kohdalla, jolloin tukeuduin enemmän laatimaani teemahaastattelurunkoon. Teemahaastattelurungon orjallinen noudattaminen väheni muiden haastateltavien kohdalla. Pyrin antamaan tilaa haastateltavalle, teemojen kulkiessa vierellä vain suuntaa antavina. Laatimani lisäkysymykset olivat niitä hetkiä varten, jolloin halusin tarkentaa haastateltavan vastauksia tai kysyä yksityiskohtaisemmin parisuhteen vaikutuksista integroitumiseen.

Haastattelutilanteiden luotettavuutta lisäsivät mielestäni myös haastattelutilanteiden järjestäminen KRIS- Tampereella. Jokaiselle osallistujalle haastattelu ympäristö oli tuttu ja turvallinen, mikä mahdollisti rennon ilmapiirin. Haastattelut pidettiin tiloissa, jota haastattelijat itse ehdottivat, esimerkiksi omassa toimistossa tai rauhallisessa kokoustilassa. Tämän lisäksi Tampereen ammattikorkeakoululta lainaamani nauhurin käyttö lisäsi haastattelutilanteiden sujuvuutta. Minun oli mahdollista keskustella luontevasti haastateltavieni kanssa puheen ylös kirjaamisen sijaan. Sain myös mahdollisuuden tarkkailla osallistujien elekieltä, mikä edesauttoi luontevan vuorovaikutustilanteen ylläpitämistä.

Huolimatta pyrkimyksistäni saavuttaa mahdollisimman sujuvia ja luottamuksellisia haastattelutilanteita, saattavat ne sisältää epäkohtia. Haastattelijana saatoinkin vaikuttaa saamiini vastauksiin muotoilemalla kysymykseni epäselvästi tai johdattelevasti. Pyrkimykseni olla esittämättä suljettuja kysymyksiä, joissa vastausvaihtoehtoina olisivat vain ”kyllä” tai ”ei”, epäonnistuivat myös muutaman haastateltavan kohdalla. Saatoinkin myös tarttua opinnäytetyöhöni ulkopuolisiin aihealueisiin haastattelun aikana.

Tutkimustuloksissani on huomioitava lisäksi vastausten luotettavuutta. Pyrin muotoilemaan teemahaastattelurunkoni tarkkaan tutkimuskysymysteni kannalta, mutta tuloksissa on huomioitava, kuinka rehellisesti haastateltavat ovat niihin vastanneet. Vuorovaikutustilannetta toisten ihmisten kanssa kutsutaan itsensä esittelemiseksi. Pyrimme esittäytymään toisille myönteisessä valossa. Esittäytyessämme haluamme muiden suhtautuvan meihin haluamallamme tavalla ja välittää itsestämme mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan. (Helkama ym. 2013, 373.) Myönteisen kuvan antaminen itsestään on luontainen tapa toimia vuorovaikutustilanteessa henkilön kanssa, jota ei ole aiemmin tavannut. Haastattelutilanteessa tällaisen myönteisen kuvan antaminen voi kuitenkin viedä pohjaa totuudelta. Mikäli haastateltava kokee joutuvansa varomaan sanojaan myönteisen kuvan ylläpitämiseksi, tulokset ovat vaarassa vääristyä.

Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää nauhoituksen litterointi. Litteroinnissa pyrin sanatarkkuuteen. Huomioin myös äänenpainon vaihtelut, äännähdykset ja tauot. Tämä on mielestäni oleellista tekstin avaamisen kannalta, sillä kuiskaus viestii toista, kuin esimerkiksi voimakkaammin ilmaistut sanat. Luotettavuuden kannalta epäselviä kohtauksia en kuitenkaan käyttänyt opinnäytetyössäni virhetulkinnoilta välttyäkseni. Tarkoitukseni oli käyttää tutkimuksessani mahdollisimman selkeästi ilmaistuja lauseita.

Tutkimukseni eettisyydestä pyrin huolehtimaan suojaamalla haastateltavien anonymiteetin. En käyttänyt tutkimukseen osallistuvien nimiä missään opinnäytetyöni vaiheissa säilyttääkseni yksityisyyden suojan. Luotettavuuden lisäämiseksi käytin tutkimustuloksissa paljon sitaatteja, sillä halusin tuoda vapautuneiden vankien omia näkökulmia esille. Tutkimustuloksissani käyttämissä sitaateissa päätin tietoisesti olla käyttämättä myös litteointikoodia (H1, H2 jne.), jonka avulla järjestin aineiston itselleni.

Tutkimukseni sisällönanalyysivaiheen koin erityisen haastavaksi. Pää – ja alakategorioiden luominen olivat tuskallinen prosessi, sillä aineistoni oli laaja. Halusin käyttää aineistoa myös mahdollisimman monipuolisesti. Haastattelurunkoon ryhmittelemäni teemat muuttuivat jonkin verran, sillä alkuperäisen kuuden teeman sijaan minulla oli lopulta vain kolme pääteemaa. Pääteemoista oli nähtävissä aikajatkumo menneisyydestä tulevaisuuteen. Tämä johtui osittain teemahaastattelurunkoni teemojen asetelusta (ks. Liite 1). Pohdin tutkimukseni analyysin jälkeen, olisivatko vastaukset olleet erilaisia, mikäli aikajatkumo ei olisi ollut laatimissani teemoissa. Koin kuitenkin loogiseksi järjestykseksi aloittaa haastattelu edeten menneisyydestä kohti tulevaa. Se myös mahdollisti parisuhteen vaikutuksen selvittämisen pitkällä aikavälillä.

Tutkijan itsereflektointi on tärkeä osa tutkimusprosessia. Laineen (2007, 34–35) mukaan tutkijan tulee kyseenalaistaa tekemänsä tulkinnat ja tiedostaa mahdolliset ennakkokäsitykset, joita hänellä tutkittavasta aiheesta on. Opinnäytetyöni eettisyydessä ja luotettavuudessa onkin otettava huomioon omat ennakkokäsitykseni tutkimukseni mahdollisista tuloksista. Tutkimuskysymykseni: vaikuttaako parisuhde vapautuneiden vankien yhteiskuntaan integroitumiseen osaltaan, on itsessään suljettukysymys. Vastausvaihtoehdot ovat joko ”kyllä”, tai ”ei”. Tiedostin siis jo tutkimukseni alkuvaiheissa, että minun olisi mahdollista saada vastaus kahdenlaisena. Tästä syystä toisen tutkimuskysymykseni oli tarkoitus tarkentaa, millä tavoin vaikutukset ilmenevät, kietoutuen näin joko kyllä tai ei-vastauksen ympärille. Itsereflektio oli paikallaan, sillä minun oli tiedostettava vastauksen monipuolisuus ja toisaalta omien oletusteni lähtökohdat.

Toisaalta tutkimustulosten toistuvuus lisää oman opinnäytetyöni luotettavuutta. Travisin ja Visherin (2003) mukaan terveillä parisuhteilla ja avioliitoilla on positiivisia vaikutuksia vangin yhteiskuntaan paluuseen, rikoksen uusintaan, sekä rikolliseen käyttäytymisi-

seen. Omat opinnäytetyöni löydökset tukevat Travisin ja Visserin (2003) tutkimustuloksia, joissa ennen kaikkea laadultaan hyvä ja useimmiten pitkäkestoinen parisuhde edistää yhteiskuntaan kiinnittymistä. Ulkomaisissa tutkimuksissa on kuitenkin huomioitava kulttuuriset erot perhe-elämässä ja sosiaalisuudessa. Tämän lisäksi tutkimusotannot ovat olleet hyvin miespainotteisia. Omassa tutkimuksessani vain yksi haastateltavista oli nainen. Amerikkalaisissa tutkimuksissa naishaastateltavia ei ollut ollenkaan. Omassa tutkimuksessani on myös huomioitava haastateltavien siviiliin paluu. Kaikilla oli vähintään kaksi vuotta aikaa vankilasta vapautumisesta. Muistikuvat vapautumisen jälkeisistä tuntemuksista ja tapahtumista voivat muuttua vuosien kuluessa ja vaikuttaa siten tutkimustulosten luotettavuuteen.

Aiempiä tutkimuksia tukevien tutkimustulosten lisäksi aineistostani nousi esille myös uusia, huomionarvoisia merkityksiä. Lyhyet suhdekokeilut saattoivat haastateltavien mukaan altistaa retkahtamiselle ja vaikeuttaa rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan omaksumista. Tästä huolimatta tutkimustulosteni mukaan myös lyhyillä suhdekokeiluilla saattoi olla positiivinen merkitys vangin elämässä. Vaikka lyhyet suhteet koettiin pääsääntöisesti yhteiskuntaan kiinnittymistä horjuttavina tekijöinä, auttoivat ne kuitenkin taustalla vahvistamaan uuden minäkäsityksen ja identiteetin syntyä. Uusi minäkäsitys ja identiteetti puolestaan näyttäytyivät yhteiskuntaan integroitumista vahvistavina tekijöinä. Muuttuneen minäkäsityksen myötä vangit kokivat myös oman parisuhde-elämänsä parantuneen. He osasivat vaatia suhdekokeilujen jälkeen muodostuneilta suhteilta enemmän. Vaatimukset kohdistuivat erityisesti parisuhdetta tukeviin tekijöihin, kuten aitoon rakkauteen, välittämiseen ja kunnioitukseen. Myöhemmät suhteet koettiin tasapainoisimpina ja turvallisempina. Näin ollen pitkien ja tasapainoisten parisuhteiden sijaan myös lyhyillä suhteilla oli positiivista merkitystä vangin elämässä ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä.

Tutkimustuloksissani selvisi, että parisuhde vaikutti yhteiskuntaan integroitumiseen ennen kaikkea raittiuden näkökulmasta vangin vapauduttua vankilasta. Vasta myöhemmin siviilivuosina parisuhteen koettiin vaikuttavan muulla tavoin yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Tutkimuksessani on kuitenkin huomioitava jokaista osallistujaa koskeva päihde – ja rikostausta. Jatkotutkimuksia ajatellen olisikin mielenkiintoista selvittää, millä tavoin parisuhde vaikuttaisi niiden vankien yhteiskuntaan kiinnittymiseen, joilla päihde-ongelmaa ei ole. Itseäni kiinnostaisi myös saada lisää tutkimustietoa siitä, millä tavoin kump-

panin oma päihde- ja rikostausta tai -taustattomuus vaikuttaa vangin yhteiskuntaan integroitumiseen. Omassa tutkimuksessani puolelle haastateltavista oli muodostunut suhde ”tavikseen” siviilissä ollessa. Tutkimusta voitaisiin jatkaa vertailemalla keskenään päihde- ja rikostaustaisen ja -taustattoman kumppanin tuen laatua yhteiskuntaan integroitumisessa.

Opinnäytetyöprosessini kesti kokonaisuudessaan vuoden. Työ opetti minulle tutkimusprosessin kulusta ja tavoistani työskennellä tutkimuksen parissa. Opinnäytetyötä tehdessä tuntui samaan aikaan innostavalta ja pelottavalta tehdä tutkimus aihepiiristä, jota on tutkittu vähäisesti niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Pysähdyin useamman kerran opinnäytetyöni aikana pohtimaan, säilyykö tutkimuskysymykseni rajaus tarpeeksi selvänä. Huomioiden aiempien tutkimusten vähäisen lukumäärän, koen kuitenkin saavuttaneeni tutkimukseni tarkoituksen. Olen saanut vastauksia tutkimuskysymyksiini parisuhteen merkityksestä vangin integroitumisessa ja mahdollistanut vankien oman äänen kuulumisen. Toivonkin, että tutkimukset parisuhteen vaikutuksesta integroitumiseen yleistyisivät. Mikäli vankien parisuhteita tuettaisiin enemmän jo vankilassa tai vankilasta vapauduttua, voisivat toistuvat ja epäonnistuneet integroitumisyrietykset vähentyä.

Kaiken kaikkiaan oli erityisen innostavaa yhdistää omaan opinnäytetyöhöni rakkaita kiinnostuksen kohteita rikosseuraamuspuolesta sosiaalitieteisiin. Opinnäytetyöprosessini on ollut pitkä ja haastava, mutta myös erityisen antoisa. Tutkimukseni vahvisti haluani suuntautua rikosseuraamusalalle töihin ja pohtia parisuhteen merkitystä vangin elämässä opinnäytetyöni jälkeenkin.

LÄHTEET

Ahokas, M., Lahikainen, A., Pirttilä - Backman, A – M. & Suoninen, E. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino Oy.

Arvot ja strategia. 2014. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 12.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Avotyö. 2015. Mikä KRIS on? Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/mika-kris-on/avotyö/>

Chalfin, A., Knight, C., Roman, J. K. & Visher, C. A. 2009. The Impact of Marital and Relationship Status on Social Outcomes for Returning Prisoners. The Urban Institute. Justice Policy Center, 1- 2, 7 – 8. Luettu 15.4.2015.
<http://www.urban.org/research/publication/impact-marital-and-relationship-status-social-outcomes-returning-prisoners>

Debus S. A., La Vigne, N. & Shollenberger, T. 2009. One year out: Tracking the Experiences of Male Prisoners Returning to Houston, Texas. The Urban Institute. Justice Policy Center, 1- 3, 7 – 8. Luettu 16.4.2015.
<http://www.urban.org/research/publication/one-year-out-experiences-male-returning-prisoners-houston-texas>

Eskola, J. & Suoranta J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Giddens, A. 1991. Modernity and Self- identity. Buckingham: Polity Press.

Giddens, A. 1992. The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press, 58

Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 39. Tampere: Juvenes Print Oy, 212, 221- 222

Haapasalo J. 2008. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hautsalo, K. & Rytönen, O. 1999. Laadukas parisuhde: onnea ja vuorovaikutusta. Jyväskylän yliopisto: perhetutkimusyksikkö.

Heikkinen, A. 2002. Yhdyskuntaseuraamukset. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy, 252 - 259

Helkama, K., Liedkind, K. & Myllyniemi, R. 2013. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Historia. 2015. Mikä KRIS on? Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/mika-kris-on/historia/>

Hyväri, S., Laine, T. & Vuokkila-Oikkonen, P. 2010. Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa Hyväri, S., Laine, T. & Vuokkila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 11- 14, 32 - 33

Jokinen M. & Päivärinta L. 2012. ”110 % omaa motivaatiota.” Vankilasta vapautuneiden kokemuksia yhteiskuntaan integroitumisesta Tampereella. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Jones, J., Philipp, J., Schnur, C., Warland, C. & Young, M. 2013. Research Brief: Healthy Relationships, Employment and Reentry. National Transitional Jobs Network, 1 – 5. Luettu 20.3.2015
<http://www.scribd.com/doc/185476721/Healthy-Relationships-Employment-and-Reentry#scribd>

Jones, S. R. & Richards, S. 2004. Beating the Perpetual Incarceration Machine: Overcoming Structural Impediments to Re-entry. Teoksessa Maruna S. & Immerglott R. (eds.) After Crime and Punishment. Pathways to Offender Reintegration. Cullompton: Willan, 203

Karsikas, V. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuramusviraston julkaisuja 1/2003. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Kekki, T. 2009. Taparikollisuus, huumeet ja rikoskierre. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 80/2009. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. Perhebarometri 2013. Väestötutkimuslaitos E 47/2013. Väestöliitto. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

KRIS-Tampere ry. 2015. KRIS-Tampere ry. Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/kris-tampere/>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Laitinen, J. 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy, 294

Lappi- Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Yliopistopaino.

Linderborg, H. 2009. Vankila osana seuraamusjärjestelmää. Teoksessa Linderborg, H. & Kivivuori J. (toim.) Lyhytaikaisvanki: tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntulusta ja rikollisuudesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 248. Helsinki: Hakapaino Oy, 9, 177 – 178, 186 - 191

Luukkala J. 2007. Vankilapsykologin käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Oppikirja 3/2007. Juvenes Print.

Maksimainen, J. 2010. Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeuttisesta ymmärryksestä. Sosiaalitieteiden julkaisuja 2010:3. Helsinki: Yliopistopaino.

Mikä KRIS on? 2015. KRIS-Tampere. Luettu: 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/mika-kris-on/>

Myhrberg, P. 2002. Rangaistusten täytäntöönpano. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy, 58 - 61

Myllärinen A-R. 2011. Lainrikkajien elämänsisällön muutos ja sitä tukeva auttamistyö. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Määttä, K. 2000. Kestävä parisuhde. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Nieminen, S. 2012. KRIS-Tampere ry: valmiuksia siirtyä työelämään- hanke (VST II). Vuosiraportti.

Nuorisotyö. 2015. KRIS-Tampere ry. Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/kris-tampere/erityisnuorisotyö/>

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali – ja terveysministeriön selvityksiä 2006:38. Helsinki: Yliopistopaino.

Paajanen, P. 2003. Parisuhde koetuksella: käsityksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Perhebarometri 2003. Väestöntutkimuslaitos E 17/2003. Väestöliitto. Helsinki.

Rantanen, P. 2002. Yhteisöllisyys ja ay-liike. Teoksessa: Mäkelä, R. (toim.) Yhteisöllisyydestä: Perusteluja, tulkintoja, menetelmiä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Pori: Kehitys Oy, 12 – 13

Richo, D. 2012. Kuinka olla aikuinen ihmissuhteissa? Helsinki: Basam Books Oy.

Rikoksettomaan elämäntilanteeseen. 2011. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:2. Oikeusministeriö. Helsinki.

Rikosseuraamuslaitos. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 2.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Saastamoinen, M. 2006. Yksilö, riskitietoisuus ja psykokulttuuri. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 146

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Smolej, M. 2005. Rikosseuraamusten tutkimus Suomessa: katsaus tutkimuksen painopisteisiin ja resursseihin. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantaja 66. Helsinki: Hakapaino Oy.

Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmätoiminta. 2003. Sosiaalinen vuorovaikutus. Verkkopolku. Psykologian verkot- kirja. Luettu 20.4.2015.
http://kirja.psykologia.verkkopolku.com/file.php?a=kirja.psykologia&f=28042006_luku3.pdf

Tilastollinen vuosikirja 2014. 2015. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 12.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/tilastollinenvuosikirja.html>

Timonen, H. 2009. Omin sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. No. 133. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Travis, J. & Visher, C. A. 2003. Transitions From Prison to Community: Understanding Individuals Pathways. Annual Review of Sociology.

Valkama, T. 2014. KRIS = Kriminellas Revansch I Samhället. Teoksessa Lindström J. & Kumlander K. (toim.) Auttamista, vaikuttamista, asiantuntemusta. Järjestöjen monet roolit kriminaalisyössä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 85 -104.

Valvontarangaistus. 2014. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 12.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/valvontarangaistus.html>

Vangit. 2015. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 12.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

Vankilatyö. 2015. Mikä KRIS on? Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/mika-kris-on/vankilatyo/>

Vapaa-ajan toiminta ja harrastukset. 2015. KRIS-Tampere ry. Luettu 25.3.2015.
<http://www.kris.fi/kris-tampere/vapaa-ajan-toiminta-seka-harrastukset/>

Vapautumisen valmistelu. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 15.3.2015.
<http://rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/vapautumisenvalmistelu.html>

Yhdyskuntaseuraamukset. 2012. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 12.3.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset.html>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Teema 1: Haastateltavan taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- Siviilisäätö
- Vankilasta vapautumisajankohta

Teema 2: Paluu yhteiskuntaan

- Millä tunnelmilla palasit yhteiskuntaan vankilasta päästyäsi?
- Millainen ihmissuhdeverkko sinulla oli vankilasta päästyäsi?
- Oliko sinulla suhdetta?
- Missä vaiheessa suhde syntyi siviiliin palattuasi?
- Koetko ihmissuhteista olevan sinulle enemmän haittaa vai hyötyä yhteiskuntaan palaamisessa?

Teema 3: Parisuhde

- Miten määrittelisit parisuhteen?
- Mitä parisuhde sinulle merkitsee?
- Mitkä tekijät mielestäsi korostuvat parisuhteessa?
- Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät tekijät onnistuneessa suhteessa?

Teema 4: Suhdestatus

- Onko sinulla ollut useampia suhteita siviiliin päästyäsi?
- Mitkä ovat mielestäsi suurimmat syyt eroihin?
- Miten tapasit nykyisen kumppanisi?
- Parisuhteen kesto?
- Onko kumppanillasi päihde – tai rikostaustaa?
- Miten kuvailisit omaa parisuhdettasi?
- Millaisia haasteita parisuhteessasi on ollut?
- Millaisia myönteisiä asioita parisuhde on tuonut elämääsi?

Teema 5: Suhde ja sen vaikutus

- Millainen merkitys parisuhteellasi on arjesta selviytymiseen?
- Millainen merkitys parisuhteellasi on valintojen tekemiseen?
- Koetko parisuhteesi vaikuttaneen yhteiskuntaan takaisin palaamiseen?
- Koetko parisuhteen vaikeuttavan/helpottavan siviiliin paluuta?
- Voivatko parisuhteen kriisitilanteet mielestäsi vaikuttaa integroitumiseen?
- Millä tavoin mahdolliset kriisitilanteet ovat vaikuttaneet sinun elämääsi?

Teema 6: Tulevaisuus ja tulevaisuuden näkymät

- Millaisia suunnitelmia ja haaveita sinulla on?
- Millainen rooli parisuhteellasi on tulevaisuuden suunnitelmassasi?
- Koetko olevasi osa yhteiskuntaa?
- Koetko, että todellinen integroituminen (yhteiskuntaan sopeutuminen) on mahdollista vankila- ja rikostaustan jälkeen?

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opinnäytetyön tekijä: Milka Kumpu

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Oppilaitos: Tampereen ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön nimi: Vaikuttaako parisuhde vankien yhteiskuntaan integroitumiseen?

Opinnäytetyön tavoitteet/tutkimusongelma:

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena on selvittää onko parisuhteella vaikutusta vankien yhteiskuntaan integroitumisessa ja millä tavoin mahdolliset vaikutukset ilmenevät vangin elämässä.

Opinnäytetyön toteutus/aineistonkeruu:

Opinnäytetyön tutkimusotteena on kvalitatiivinen, eli laadullinen, tutkimus. Aineistonkeruu tapahtuu haastattelemalla noin kuutta (n=6) rikostaustaista henkilöä teemahaastattelumenetelmää hyödyntäen. Haastatteluteemat rakentuvat teoreettisesta viitekehystä ja haastateltavien rekrytointi tapahtuu yhteistyötahon KRIS-Tampere ry:n kautta. Haastatteluihin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja haastateltavilta kerätään kirjalliset sopimukset opinnäytetyöhön osallistumisesta. Tutkimus toteutetaan yksilöhaastatteluna ja haastattelut äänitetään tutkimusanalysointia varten. Eettiset näkökulmat osallistujien yksityisyydensuojasta haastatteluaineiston asianmukaiseen säilytykseen on huomioitu koko tutkimuksen ajan. Tutkimusaineistoa käsitellään täysin luottamuksellisesti ja tutkimustulokset analysoidaan siten, ettei kukaan osallistujista ole tunnistettavissa. Tutkimuksen valmistuttua tiedot hävitetään asianmukaisella tavalla.

Opinnäytetyön julkaisu ja raportointi:

Empiirinen tutkimusaineisto analysoidaan ja johtopäätökset raportoidaan teoreettisin jäsenyksin. Opinnäytetyön tutkimustulokset esitetään arvioivassa seminaarissa. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus- tietokannassa sähköisessä muodossa.

(jatkuu)

Opinnäytetyön aikataulu:

Opinnäytetyösuunnitelma on esitetty ja opponoitu Tampereen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tutkimusseminaarissa 3.10.2014. Haastattelut toteutetaan joulukuun 2014 ja tammikuun 2015 välisenä aikana ja tutkimuksen sisällönanalyysi aloitetaan välittömästi haastattelujen jälkeen. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua 2015 vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Anon täten lupaa opinnäytetyön haastattelun toteuttamiseen 2.12.2014.

____/____/____

Päivämäärä

_____

Paikka

Tutkimusluvan myöntäjän allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3. Saatekirje

Hyvä vastaanottaja,

Olen sosiaalialan opiskelija Tampereen ammattikorkeakoulussa ja olen tekemässä opinnäytetyötä aiheesta, kuinka parisuhde vaikuttaa vankien yhteiskuntaan integroitumiseen. Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, millainen merkitys parisuhteella on yhteiskuntaan sopeutumisessa.

Haen tutkimukseeni henkilöitä, jotka olisivat halukkaita kertomaan omia näkemyksiään ja kokemuksiaan parisuhteesta siviilielämään palattuun. Tutkimukseen osallistumisen ehtona on kokemus parisuhteesta vankilajakson päätyttyä.

Tutkimus toteutetaan yksilohaastatteluna, jonka kesto on noin 30 minuuttia. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja haastateltavalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa.

Haastattelut äänitetään tutkimusta varten. Tutkimusaineistoa käsitellään täysin luottamuksellisesti ja tutkimustulokset analysoidaan siten, ettei kukaan osallistuja ole tunnistettavissa.

Kaikkia kerättyjä tietoja käytetään vain opinnäytetyössäni, jonka jälkeen tiedot hävitetään.

Haastatteluun ilmoittautuminen tapahtuu sähköpostitse kirjeen vasemmassa alareunassa olevaan osoitteeseen. Viimeinen ilmoittautumispäivä on 9.12.2014. Vastaa myös mielelläni haastattelua koskeviin lisäkysymyksiin.

Kiitän jo etukäteen yhteydenotostasi! Osallistumisesi tutkimukseeni on ensiarvoisen tärkeää.

Ystävällisin terveisin,

Milka Kumpu
sosiaalialan ko.

E-mail: milka.kumpu@soc.tamk.fi

Liite 4. Sopimus haastatteluun osallistumisesta

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Tampereen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan ko. 2014

- Olen saanut tietoa opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista
- Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun
- Henkilötietojani ei kerätä tai julkaista
- Antamani vastauksia ja tietoja käsitellään siten, ettei niitä voida yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa
- Antamani tiedot säilytetään salassapitosäädökset huomioiden ja tiedot hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen
- Kaikki antamani tiedot ovat täysin luottamuksellisia

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamani tietoja ja haastattelussa saatua materiaalia käytetään opinnäytetyöhön ja loppuraportointiin. Osallistumiseni haastatteluun on täysin vapaaehtoista ja voin halutessani keskeyttää osallistumisen. Keskeyttäessäni osallistumiseni haastatteluun, antamani tiedot tuhoetaan välittömästi eikä niitä käytetä opinnäytetyössä.

____/____/____

Päiväys

_____

Paikka

_____
Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

_____
Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus ja nimenselvennys